C.H.P
MANİSA HALKEVİ
Yayınlarından
Sayı: XV

XVI ve XVII. Asırlarda

SARUHAN ZAVİYE ve YATIRLARI

İbrahim GÖKÇEN

1946

İ. G.

C. H. P.
MANİSA HALKEVİ
Yayınlarından
Sayı: XV

Sicillere göre

XVI. ve XVII. Asırlarda

SARUHAN ZAVİYE VE YATIRLARI

İBRAHİM GÖKÇEN
Manisa Lisesi Öğretmenlerinden

İSTANBUL
Marifet Basımevi

1946

İÇİNDEKİLER

KİTAP HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Her millet, oturduğu ve yayıldığı yerlere, kurduğu medeniyetin damgasını vurur. Biz de, tarihe malolmuş olan kavimlerin, insanlığa yaptıkları hizmetleri, bunun mahiyetine bakarak takdirederiz.

Türk Milleti, Tarih kadar eski, Tarihten sonra da varolacak büyük bir millettir. Bu büyüklüğün enaçık delili, dün de, bugün de, yarın da, insaniyete ve medeniyete yaptığı ve yapacağı hizmetlerdir. Bu hizmetlerin bilânçosu, o kadar geniş ve derindir ki, henüz ihtiyar Tarih, onların hesabını yapamamış; tarih yazanlar, bu hazinenin cevherlerini tüketememişlerdir.

Halkevi çatıları altında, mütevazı bir şekilde çalışan Evci arkadaşlarımız, işte, bu bitmiyen hazinenin yeni yeni kıymetlerini araştırmakta, bulmakta ve Milletimizin kültür alanına dökmektedirler. Bu büyük iş, devamettikçe, Türk Milletinin muhteşem ve azametli tarihi, bütün incelikleriyle meydana çıkmaktadır.

İlkzamanlarda, Ortazamanlarda çeşitli isimlerle Dünyanın üç kıt'asında devletler ve medeniyetler kuran milletimiz, sade geçici kadrolarla, cihangirliği hedef tutan sathî istilâlarla uğraşmamıştır. Ecdadımız, oturdukları ve yayıldıkları yerlere, insanlık ve saadet ideallerini getirmişler; gittikleri yerleri, kendileri için, enelverişli bir içtimaî vasat haline koymuşlardır. O halde, bu Milletin Tarihini yazarken, yalnız orduların hareketlerini, mütemadiyen değişmiş olan tarihî sınırları ve vak'aları değil, içtimaî hareketleri, gönüllere huzur ve emniyet veren, taassubun dar çerçevesinden sıyrılarak geniş ve hür düşüncelere imkân hazırlıyan, fikir gelişmelerini de incelemek lâzımgelir.

İşte bu kitab, Tarihimizi, bu sosyolojik zaviyeden mütalâa eden iddiasız bir eserdir. Konusu, Manisa dolaylarını etüd etmekten ibaret gibi görünen bu eserin, hakikatte, bütün yurdun Tarihi için de değerli materyeller vermiş olduğuna inanıyoruz. Bu kıymetli çalışmasından ötürü, evci arkadaşımız İbrahim Gökçen'i, tebrik eder; kendisine daha büyük başarılar dilerim.

Bu işlerimizde bize maddî ve manevî yardımlarını esirgemiyerek herzaman takdiredici teşviklerde bulunan C. H. P. Genel Sekreterliğimize de, ayrıca şükranlarımı tazelerim. 24 - Şubat - 1946

Manisa Halkevi Başkanı

M. Azmi ÖNAKIN

GİRİŞ

I

Osmanlı devletinin, son asırlarda çürüyen bütün müesseseleri gibi, Tekke ve Zaviyeler de, artık, zararlı ve lüzumsuz bir hale geldiği için, genç Türk Cumhuriyetinin muasır icaplara göre kurulan teşkilâtı arasında, bunların devamı, elbette imkâsızdı. İşte, bu sebeple, 2 Eylûl 1925 tarihinde bir kararname ile yurdumuzdaki «Tekâya ve Zevaya» kaldırılmış; tenbellik yatağı haline gelmiş olan bu müesseseler, tarihe karışmıştır. Binaenaleyh, bugün, ancak bu müesseseler hakkında, geçmiş zamanlarda içtimaî heyet üzerinde oynadıkları roller ve mahiyetleri bakımından tarihî bir etüd yapmak faydalı olabilir.

Yurdumuzda, hâlâ adları ve yerleri bilinen birçok yatır ve dedeler vardır. Bunların yanlarındaki Zaviyeler, zamanla ve türlü tesirler altında kaybolmuştur. Anadolu'da bilhassa Celâlî isyanları esnasında birçok köyler, terkedildiği, halkın huzur ve nizamı bozulduğu gibi, vakıf emlâkin idaresi de sarsıntıya uğruyordu. Bunlar arasında Zaviyelerin de haraboldugu, şunun bunun elinde kaldığı için, devlet merkezinden, evkaf işlerinin muhasebesi görülmek üzere. emirler gönderiliyordu. [1]

Zaviyelerin mevcudiyetini gösteren semboller, Yatırlardır. Bununla beraber, şehirlerin büyümesi, imar hareketleri, yeni yeni inşaat, bu sembollerin birçoklarını da ortadan kaldırdığı için, artık Yatırları da pekaz görmekteyiz. Bu itibarla eski Zaviyeleri tesbit için, başka bir metod takibetmek icabeder. Bu

---

[1] Manisa Makkemei Şer'iyye sicil defterleri: Sayı, 31. Sayfa, 188.

yolun da ancak mahallî Şer'iyye sicillerinin tetkikinden ibaret bulunduğunu kabul etmek zorundayız.

***

Zaviye nedir? [2], Ne zaman ve ne maksadla teessüs etmiş, İslâm dini ve kültürü, ahlâkı bakımından nasıl bir rol oynamıştır? Öte yandan Önasya ve Anadolunun Oğuz Türkleri tarafından istilâsında, memleketin genel millî çehreyi almasında tesiri olmuş mudur? Bu büyük mesele, henüz halledilmiş değildir. Şüphe yok ki, biz de burada iktidarımız haricinde olan bu çetin konuyu halletmek üzere ele alamıyağız. Ancak, genel mânada birkaç sözle «Zaviye» nin mahiyetine temas etmek lüzumludur, kanaatindeyiz. Bu sözden sonra, sırasiyle, Zaviye ve Yatırlara dair vesikaları neşredeceğiz.

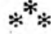
Anadolu Yarımadası, ilk çağlardan onbirinci asra kadar, birçok istilâlara uğramış; göçlerin köprüsü, medeniyetlerin beşiği olmuştur. Asurluların, eski İranlıların, İskender'in, Romalıların Anadolu'yu istilâları ve burada kurdukları idareler, nihayet, muvakkat bir istilâ sisteminden ileri geçmemiş: Türk olan eski sekenesini değiştirememişti. Fakat, onbirinci asırda başlıyan Müslüman Oğuzların akını, öyle bir istilânın başlangıcı oldu ki, ondan sonra Küçükasya'nın eski çehresini tanımak mümkün değildi. İran yolu ile Ortaasya'dan gelen bu göç dalgası, askerî bir hareket olduğu kadar, getirdiği etnik yeni unsurlarla, ahlâk, kültür, din ve medeniyet manzarasını da değiştiren içtimaî bir devrim olmuştu.

1071 de Malazgirt savaşını kazanan Alpaslan'ın zaferi, yalnız askerî bir zafer halinde kalsaydı, İlkçağların istilâlarından ve muvakkat idare sistemlerinden başka bir netice vermiyecekti. Demek oluyor ki, Doğudan kılıç ile birlikte yeni bir ahlâk ve medeniyet geliyordu. İşte bu kültür ve ahlâkı etüd ederken, Tasavvuf ceryanını, İslâm dini içerisinde yeni Türk

---

[2] Köşe, bucak - köşe ve bucak olmak dolayısiyle Tekkenin küçüğü, Hücre, küçük oda. (Büyük Türk Lûgati. Sayfa : 945, 946.)

tefekkür tarzını, dolayısiyle «Zaviye» yi ihmal etmemek icab eder kanaatindeyiz.

İslâm orduları, Arap Yarımadasından çıkarak az zamanda Sasanî ve Bizans İmparatorluklarını yıktılar. Sade ve basit olan İslâmiyetin, bu yeni ülkelerde, eski bir hars ile karşılaşınca, kıyafetten düşünüşe kadar, birçok değişikliklere uğraması zarur idi [3].

Hrıstiyanlıktan, Zerdüşt dininden, Hint felsefesinden müteessir olan İslâm tefekkürü, tasavvufu meydana çıkardı. Bu, bir nevi reformasyondu. Her tarafta yeni düşünceler ileri süren ve yeni meslekler tesis eden Sopfilere tesadüf ediliyordu [4].

[3] İlk Mutasavvifler: Profesör M. Fuat Köprülü Sf: 17.

[4] "Sofiyye'ye anın içün Sofi dediler ki libasları softur yani yündendir ve bunlar sof libası anın içün kabul ettiler ki kıymette ednadır ve tevazua akrebdir ve çok zamandır Enbiya libasıdır". Nefehat tercümesi Sf: 83.

Gene aynı eserin diğer bir yerinde: "Pes bu taife-i şerife ki Sofi ismiyle müsemma olmuşlardır. Mesacid ve zevayada müçtemilerdir ve tariki fakrı ihtiyar etmişlerdir. Ticaret ve ziraat etmezler her gün ibadete meşgullerdir.", deniliyor. Bu, ilk zamanlar için böyle olmakla beraber, sonradan Hanikah ve Tekkelerde, dervişlerin birer iş sahibi oldukları veyahut meslek ve sanat erbabının kendi aralarında zaviye kurdukları görülmektedir.

Nefehat, Şeyhin alışverişle meşgul olduğunu yazdığı gibi (Sf: 417) Evliya Çelebi, Edirne tekkeleri arasında Güreşçiler tekkesinden de bahsetmekte ve burada, pehlivanların hünerler gösterdiklerini ve müsabakalar yaptıklarını anlatmaktadır. Bundan başka, Evliya Çelebi, uğradığı tekkelerde ehli sanat dervişlerin çalıştıklarını da, uzun uzadıya anlatır. (Cilt: 3, Sf: 450).

Esnaf teşkilâtının temelini teşkil eden Ahiler'in Zaviyeleri de, ayrıca zikre şayandır. Bu Zaviyeler hakkında fazla bilgi edinmek için, İbni Batuta Seyahatnamesi tercümesinin birinci cildine bakınız. Anadolu'da, bir çok şehirlerde Ahi Zaviyelerini ziyaret eden seyyah, bu müesseselerin birer esnaf kulübü mahiyetinde önemli roller oynadıklarını, Ortazaman'ın Lonca'sına en güzel misali verdiklerini, anlatıyor.

İslâmda ilk Sofi, Kûfe'li Ebu Haşim'dir. Kendisi ile muasır olan Süfyan'ı Sevrî, Ebu Haşim'den evvel Sofi tanımadığını söyliyor. (Nefehat-ül-üns tercümesi, Sf : 86) ilk Zaviyenin, Remle-i Şam'da bina edildiğini de, aynı eserden öğrenmekteyiz : "Anın sebebi ol idi ki Mir - i Tersa bir gün şikâra gitmişti ve yolca gördü ki bu taifeden iki kimse birbirleri ile buluştular ve elleriyle birbirini tutup koçuştular ve hemin orada oturdular ve taamdan neleri var ise ortaya koyub yediler. Badehu vedalaşub gittiler Emir - i Tersa'ya anların birbirleri ile muamele ve iltifatları hoşgeldi Anlardan birin kağırdı (çağırdı) ve sordu ki ol müfarakat ettiğin kim idi Eyitti bilmezem ve gene sordu ki mülâkatınıza sebeb ne idi ? Eyitti Nesne değildir ve Eyitti ol kimse ne yerdendir bilür misin ? Eyitti bilmezem Pes ol Emir eyitti Birbirinizle ülfete sebeb ne idi ? Eyitti Bu bizim tarikimizdir Emir eyitti Hiç sizin bir makamınız var mıdır ki anda cemolsanız Eyitti Yokdur Emir Eyitti İmdi ben yer edeyim ki siz anda olasız Pes varub رمله de bir Hanikah düzdü„.

Ebu Haşim, Süfyan - ı Sevri Zünnûn, Horasanlı Bayezid-i Bestami ve daha sonra yetişen Hallac - ı Mansur ve Cüneyd - i Bağdadi'yi ilk plânda zikretmek lâzımdır. İslâm dünyasında, bunlardan başka bir çok Sofiler yetiştiğini, halk üzerinde bunların geniş etkisini ve nüfuzunu anlatan Profesör M. Fuat Köprülü diyor ki :

«Bir çok Mutasavvifler, yavaş yavaş mesleklerini neşre çalışarak binlerce mürid ve halk arasında büyük bir nüfuzu manevî kazanmışlardır. Meşhur âlimlerden birçoklarının büyük Şeyhlere intisabı, Hükümdarların ve Ümeranın bizzat Tekkeler ve Zaviyeler yaptırarak bu cereyanı teşvik etmeleri - daha doğrusu, o cereyana kapılmaları - İslâm âleminin her tarafında Şeyh ve Dervişler yetiştiriyor, böylece, adetâ, yeni, içtimaî zümreler vücuda getiriyordu. Bilhassa, her büyük Şeyhin vefatından sonra muhayyile-i amme, onu bir keramet halesi ile ihata etmekte idi [5].

---

[5] İlk Mutasavvifler. Profesör M. Fuat Köprülü. Sayfa : 20 - 21.

Arap istilâsına uğrıyan Türkistan'da, İslâm dini yayılmıya başlayınca, aynı Tasavvuf ceryanını, orada da görmek kabildi. Eski kültür merkezi olan Horasan, Fergana, Buhara ve Afganistan, bu yeni ceryanın mihrak noktaları oldular. Türkistanda, yeni tefekkür tarzını halka aşılıyanlara (Bab), yani Baba denildiğini öğreniyoruz. Türkler, eski Ozanlara benzettikleri bu dervişleri, hararetle kabul ediyorlardı. Bu gayretli derviş ve bablar arasında da silsilelerini Hz. Muhammed ve Ali'ye kadar götüren ve hayatlarında bir nevi mucize ve keramet halesi içine gömülen önemli şahsiyetlerin meydana çıkması, gayet tabiidir. İşte böyle bir zeminde yetişen ilk büyük Türk Mutasavvıfı Hoca Ahmet Yesevi oldu. Sadık Müridleri onbinleri aşan bu büyük Mutasavvifin şöhreti, kudretli şahsiyeti ve halkın anlıyabileceği didaktik şiirleri ile, geniş bir alana yayıldı. Hoca Ahmet Yesevi'yi, asıl Halifeleri bakımından incelemek, bizim için daha enteresandır. (Menkıbelere göre, ona intisabeden Mürid ve Dervişler, Anadolu'ya da gelmekten hâli kalmamışlar; böylece onun manevî nüfuzu her tarafa yayılmıştır. İşte bu gayretli Dervişler, Yeseviliği, daha doğrusu İslâmiyet içerisinde yeni tefekkür tarzını doğuran yesevilik âdab-ü erkânını yerleştirmişlerdir. Bu faaliyet hiç şüphe yok ki geniş bir zaviye ve tekke sisteminin kurulması ile tesirini göstermiş; zamanla bazı yeni tarikatların ve Halifelerin meydana çıkmasına sebep olmuştur. (Bektaşilik, Nakşıbendilik, gibi))

İbni Batuta, seyahatnamesinde, birçok zaviye ve tekkelere misafir olduğunu anlatmaktadır. [6]

---

[6] İbni Batuta, seyahatı esnasında, bir çok zaviyelere uğramıştır. Seyyah, buralarda gördüğü şeylerden uzun uzadıya bahsetmiş; şeyhlerin kerametlerini anlatmıştır. Ezcümle, Suriye'de seyahat ederken İsmailiye taifesinin kalelerinden جبله uğradı. Orada meşhur İbrahim Bin Ethem Hazretlerinin kabirlerini ziyaret etti. Bu münasebetle, Ethem'in hikâyesini anlatan seyyah, onun Buharalı olduğunu ve fartı ibadeti ile meşhur bulunduğunu, bir gün, bir ırmak kenarında yıkanırken, suyun getirdiği bir elmayı yemesi üzerine, kalbine vesvese geldiğini; helâl ettirmek üze-

Ege bölgesinde, Demirci, Yund ve Bozdağları ve buralara komşu olan kesimlerde rastlanan bazı köylerin adları [7], Manisa'yı Bizanslıların elinden alan Saruhan oğulları devri şah-

re, elmanın sahibi olan bir kadını bulduğunu; fakat bostanın yarısı Belh hükümdarına ait olması dolayısiyle, Buhara'dan kalkarak Belh'e vardığını, söylemekte ve Belh hükümdarının hüsnü ânı ile meşhur kızı ile evlendiğini; ondan İbrahim adında bir çocuğu olduğunu; bu çocuğun sonradan, babası gibi, Sofi olarak saltanattan el çektiğini; şimdi kabri civarında güzel bir zaviyesi bulunduğunu ilâve eder. Burada; ayende ve revendeye taam verilir. Şam civarı halkı, Şaban ayının onbeşinci gecesinde, bu zaviyeye gelirler ve üç gün kalırlar. Bu kasaba civarında büyük bir pazar kurulur; türbeye de ziyaretçiler tarafından mumlar dikilir. İbni Batuta Seyahatnamesi Tercümesi. Cilt: I, Sf: 81.

Seyyah İbni Batuta'nın, diğer yerlerde uğradığı zaviyelere, kısaca bir göz gezdirelim: Lâzkiye yakınında Ebu Ubeyde Bin Cerrah'ın kabri yanında bir zaviyeye uğramıştır. Burada gelen geçene yemek verildiğini hikâye eden seyyah, Mısır'ı ziyaretinde. bir çok mescid ve zaviye gördüğünü anlatıyor; diyor ki: "Mısır'da zaviyeler pek çoktur. Bunlara, Hanikah'ın cem'i olmak üzere Havanik خوانق tesmiye olunur. Mısır ümerası, zaviye binası emrinde, âdeta yekdiğeri ile müsabaka eder. Mısır'da her zaviye, fukaradan bir taifeye mahsustur. İşbu fukaranın kısmı âzamı, Eacim'den irfan ve edeb ile muttasıf ve tarikatı tasavvuf erkânına âriftirler „ İbni Batuta, Seyahatnamesi. C: I. Sf: 57, Sf: 31 - 33.

Seyyah İbni Batuta, İranda da, zaviyelere uğramıştır. Isfıhan'da Ali Bin سهل zaviyesi münasebeti ile, bu zatın Cüneyd'in tilmizi olduğunu ve bu yüzden, zaviyeye halkın pek itibar gösterdiğini; burada, âyende ve revendeye yemek verildiğini anlatmaktadır. Bu zaviyenin duvarları çini ile örtülü, döşenmiş bir hamamı vardır. Seyyaha göre, herkes burada meccanen yıkanmaktadır. O zaman zaviyenin şeyhi, Kutbeddin Hüseyin idi. İbni Batuta, bu şeyhin kerametlerinden bahseder; kendisine gönülden arzu ettiği ve fakat dil ile anlatamadığı bir cübbe ile takye (tac, olacak) yi, şeyhin keşf-ü kerametle bilerek, hediye ettiğini ve bu takyenin ta Hazreti Ali'ye kadar olan kıdımini anlatır.

İbni Batuta, Anadoluyu gezdiği sıralarda, bir çok zaviyelere uğramıştır. Antalya'da misafir olduğu Ahi zaviyesi reisinin bir kundura dikicisi olduğunu anlatır ve Ahilerin misafirperverliğinden, âdab ve erkânından bahseder. İbni Batuta Seyahatnamesi: Cilt: I, Sf: 313, 314.

Bu Ahiler, zaviyede toplandıkları zaman, saflar teşkil ederlerdi. Her

siyetlerinden birçoklarının isimleri sonundaki nisbet takıları[8], bize, Horasan ile Ege dağları arasında, bu bakımdan, tarihî bir münasebet göstermektedir.

---

biri, başındaki softan yapılmış beyaz Kalenseve'yi çıkararak önüne kor ve diğer bir Kalenseve giyerdi. Ortalarında, misafirlere mahsus bir peyke bulunurdu. Meclislerinde, meyva ve yemekler yendikten sonra, rakıs ve gına (müzik) yapılırdı. Seyyaha göre, Abiler, mert ve âlicenab insanlar olup gündüz kazandıklarını, geceleri, zaviyelerinde yerlerdi»

«İbni Batuta, بلدة الخاذري، دونغزله، لاذق diye ayrı ayrı imlâ ve isimlerle yazdığı Denizli şehrinde de, Abi Zaviyesinde misafir olmuştur. Seyyah, çarşıdan geçerken, Abi Sinan ve Abi Toman طومان taraftarları, önüne çıkmış; her biri kendi zaviyesinde misafir olması için, seyyaha tekliflerde bulunmuşlardır. Nihayet, aralarında kura çekilmiş, misafiri ağırlamak şerefi, Ahi Sinan'a düşmüştür.» İbni Batuta Seyahatnamesi. Sayfa 318 319.

İbni Batuta, Beçin'de Ahi Ali zaviyesine (Sf: 322), Konya'da İbni Kalemşah zaviyesine, Aksaray'da Emir Ertena naibi Şerif Hüseyin zaviyesine (Sf: 325), Niğde'de Ahi Caruk zaviyesine, Kayseri'de Ahi Emir Ali zaviyesine misafir olduğunu yazmaktadır. Bundan sonra, Seyyahın, Anadolu'da uğradığı diğer zaviyelerin listesi şudur:

Amasya'da, Şeyh İzzeddin ve biraderleri zaviyesi: Tarikatı Rüfai.
Erzincan'da, Ahi Nizameddin zaviyesi; mesleği Ahi.
Erzurum'da, Ahi Toman zaviyesi; mesleği Ahi.
Birgi'da, Ahi zaviyesi; mesleği Ahi.
İzmir'de, Şeyh Yakub zaviyesi; tarikatı, Ahmediye.
Manisa'da, Saruhanbey zaviyesi; (Tarikatı Mevlevi olsa gerek).
Bergama'da, (adı belli değil); tarikatı Ahmediye.
Balıkesir'de, Ahi Sinan zaviyesi; mesleği, Ahi.
Bursa'da, Ahi Şemseddin zaviyesi; mesleği, Ahi.

İbni Baatut bundan sonra كوه (Bursa civarında) Geyve, Yenice (Taraklı), Mudurnu, Bolu'daki muhtelif zaviyelere uğramıştır. Bunların çoğunun Ahi zaviyesi olduğu anlaşılıyor. Kastamonu köylerindeki zaviyelerden bahseden seyyah, ezcümle, Fahreddin zaviyesinden, burasının zengin vakıflarından, dervişlerine tahsis edilen yiyecek, giyecek ve yakacak maddelerinden uzun boylu bahseder.

Bundan başka, Kastamonu Ahilerinden Nizameddin namında birinin hâli ve yüksek bir dağda kurduğu önemli bir zaviyeye de uğramıştır. Osmanlı devletinin harap olan yerleri şenletmek ve iskâna yardım et-

Meselâ, Sultan Gıyaseddin Keyhusrev, Antalya'yı fethederken, kale burçları üstüne ilk çıkan kahraman, Hüsamettin Yavlakaslan adında bir Türktü. ve Konya Sipahilerinden olup Salur سالور boyundandı. Tevarihi Ali Selçuk-İbni Bibi Cilt: 3, Sf. 684. Manisa Şer'iyye Sicil defterlerinden Şeyh Salur Zaviyesi olduğunu ve bu zaviyenin Nif'e tabi Parsa köyünde bulunduğunu öğreniyoruz.

Selçukilerin Anadolu'yu istilâları ile birlikte gelen etnik unsurlar arasında, Türkistan ve Horasan'da yerleşmiş olan Tasavvuf cereyanlarını, beraber getiren (Dede) ve (Baba) ların [9], bu zaviye niyrengileri ile, memlekette bir şebeke vücuda getirdikleri, bu sayede sağlam, kanaatkâr ve cesur bir İslâm - Türk ahlâkının teessüs ettiği kabul edilebilir. Nitekim, İbni Bibi tercümesinde»... ve mecmuu memalikin medaris ve mesacid ve havanik (Hanikah'ın cem'i) evkafı mahsulâtını, divanından mahsub olub بكا nesne fevtolmazdı. Yerlu yerine ve mahalline masruf olurdu» deniliyor ki, bu da, o zaman zaviyelerin devlet işlerinden olan vakıflarla alâkası olduğunu göstermektedir. Sf: 218.

---

mek için, her şeyden evvel, Derbentlerde, korkunç ve ıssız yerlerde zaviyeler yaptığını biliyoruz. (Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşu devrinde toprak meseleleri. Ömer Barkan Sf: 618).

Demek ki, Osmanlılardan önce, Anadolu Selçukilerinin de böyle bir siyaset güttüklerini kabul etmek lâzım geliyor. (İbni Batuta, seyahatnamesi. Cilt: I, Sf: 326 - 349 - 355).

İbni Batuta, zaviyelere, Kırım, Kafkasya, Harzem, Belh ve Kûhistan gibi yerlerde de tesadüf etmiştir. (Sf: 363, 364, 409, 416, 433.)

[7] Saruhanoğulları ve eserlerine dair vesikalar: M. Çağatay Uluçay Sf: 16, 17. (Herdemşeh, Durasanlı, Hacıbektaşlı, Horzum Embelli, Horzum Sazdere, Horzum Keserler... köyleri gibi) bu etüdün vesikalar kısmında görülecek olan ve 16. asırda Alaşehir'e tabi bulunan Horasan köyü de, bu babda dikkati çeker.

[8] Aynı eser, Sf: 28. Revak Sultan vakfiyesi şahitlerinden: "Bektaşi Horasani oğlu, Caferi Horasani oğlu. İbrahimi Horasani oğlu, Süleymani Horasani oğlu, Yunus Horasani oğlu, Husrev Horasani oğlu.."

[9] İlk Mutasavvifler. Profesör M. Fuat Köprülu Sf: 53, 55.

Bunun gibi, Selçuk hükümdarları, Şeyhlere itibar ederler ve âyinlerinde bizzat bulunurlardı. Sultan Alâeddin Keykubad'ın, Şeyh Ebu Abdullah ﺮ ﻧﺞ.ﺍﻟﺒﺮﻭﺭﺩی nin istikbaline çıktığı ve onu Zincirli menzilinde karşıladığı, Konya'ya gelince, Şeyhin şerefine mutantan ve zengin ziyafetler çektiği, aynı eserden anlaşılmaktadır. Bu şölenlerde, naylar, kavallar ve kudumlar çalınarak sema'lar da yapılırdı. Manisa dolaylarındaki zaviye ve yatırlara ait dökümanları, bu zihniyetle mütalea etmek lâzımdır.

Ahmet Yesevi, tesiratını, Garp Türkleri arasında devam ettiren Bektaşi ananesinde önemli bir yer tutan Sarı Saltık menkibesi, bize bu Sofilerin, yalnız zaviyelerde telkin ve irşadla kalmadıklarını, Balkanlara kadar olan geniş alanlarda, kılıç oynattıklarını ; islâmlığı yaydıklarını anlatmaktadır [10]. Bu meşhur Türk kahramanını ilgilendiren bir vesikaya, Manisa Şer'iyye sicillerinde rastladık. 985 - 1007 tarihli defterin 142. sayfasındaki bu vesikayı, aynen aşağıya nakl ediyoruz:

-Sebeb-i tahrir-i tevki-i refi-i Humayun oldur ki işbu darende-i ferman-ı Hümayun Sultan Sarı Saltık evlâdından olan Derviş Mustafa pir kendi halinde salih ve mütedeyyin duacıları olmağın kıdvet ül-kuzat üs-selâm Gördük ﮐﺮﺩﻙ Kadısı mevlâna Ahmed zide fazlühu arzı mucibince Saruhan sancağında Hassa cüzü'han olan fariğ olan Şeyh Abdullah (yerine) Seneti erbaa ve elf Recebinin dördncü gününde yevmi iki akçe ile ve yılda bir müd hinta cer ile Hassa cüzü'han nasbidüp bu berat-ı Hümayunu virdüm ve buyurdum ki varub şol ki vazife - i şerita-i cüzü'hanlıktır mer'i ve müeddi kıldıkdan sonra tayin olunan yevmi iki akçe vazifesin ve yılda bir müd hinta cerresin Saruhan memlehası mahsulünden alub mutasarrıf ola şöyle bilesiz ve alâmet-i şerife itimad kılasız tahriren fi-il yevmis-sadis aşere .... Şaban ül - muazzam sene erba ve elf (1004)

Bemakam-ı Kostantaniyye

---

[10] Evliya Çelebi seyahatnamesi cilt 1. sf: 659 ve cilt 2 sf: 133, 134

Âşıkpaşa Tarihinde «Alp Erenler» vasfiyle gördüğümüz bu mücahid Dervişlerden Geyikli Baba, Abdal Murad, Koçum Seydi, Baba Muhlis, Abdal Musa'yı zikretmek isteriz. Hammer diyor ki: «Derviş Turud ile Kumral Abdal için tekke yaptıran pederine imtisalen Orhan'da Derviş-i müttaki Geyikli Baba'ya bir zaviye inşa ettirdi», «Rivayete göre, Geyikli Baba, bir gazale süvar olduğu halde ve elinde altmış okkalık bir kılıç bulunduğu halde muhasara (Bursa muhasarası) ordusunun önünde harbeylemiştir. Abdal Murad, dört arşın tulünde ağaç kılıçtan başka bir silâhı olmadığı halde - sezavarı hayret-şecaat göstermiştir. Abdal Musa, pamuk ile ateş toplar; ki, bu hâl, dervişin kuvvet ve mülâyemetten ibaret iki hassai hâkimesine bir telmihi serairengiz ve garibdir.» [11].

Diğer taraftan Abdal Musa'nın mücahid bir derviş olduğuna, Âşıkpaşazade tarihinin Hacı Bektaşi Veli hakkında verdiği malûmat arasında da rastlamaktayız. Sf: 205.

Eski kroniklerin verdiği malûmattan, bu alperenlerin, Cengiz istilâsı sırasında, Horasan illerinden Anadoluya geldikleri anlaşılmaktadır. Hammer. Geyikli Baba için: «Süleymanı Kanunî itikad-ı umumiye arz-ı ihtiram için bu zatın zaviye ve türbesini ziyaret ettiği zaman, kılıcının bir sülüsünü kat' ve o parçayı saray hazinesinde Hazret-i Peygamber'in ve Hulefa ile onların büyük serdarlarının silâhları yanına vaz' ettirmiştir.» diyor. Bu ve buna benzer kayıtlar, Osmanlı Hükümdarlarının ve halkın Alperenlerin umumî nüfuzu altında kaldıklarını göstermektedir. Şeyh Üdebali'nin, Osman Gazi üzerindeki manevî nüfuzu da, buna güzel bir misaldir (12).

Öteyandan Tasavvuf ceryanı, Yunus Emre ve tesiratı ile, halk arasında bir tekke edebiyatı vücude getirdi. Bu edebiyatın ise, millî ruh ve vezni yaşattığını söylemeğe hacet yoktur.

Evliya Çelebi, gördüğü tekke ve zaviyelerden, uzun uza-

---

[11] Hammer Tercümesi. Mehmet Ata. Sayfa. 140

[12] Âşıkpaşazade Tarihi. Sayfa: 6 - 7.

dıya bahseder. Balkan seyahatinde, Osman Baba tekkesini ziyaret etmiştir. Onun, Hoca Ahmet Yesevi ve Hacı Bektaşı Veli ile münasebetini, ömrünü gaza ile geçirdiğini, Orhan devrinde yaşadığını, Süleyman paşa ile birlikte Rumeli'ye geçtiğini hikâye etmektedir [13].

Tahta kılıçları ile gaza eden mücahid dervişlerden Osman Baba hakkında, bende mevcut eski bir cönkte bulunan bir Bektaşi nefesinde işaret vardır. Nefes şudur :

Gene İmam nesli zuhura geldi
Biri Elmalı'da Bursa'da kaldı
En küçük kardaşı Rumelin aldı
Size methettiğim Kızıldeli'dir.

***

Bir etek kum ile deryayı böldü
Hiç aman vermedi kâfiri kırdı
Gazi Evranos'u موسنه saldı
Size methettiğim Kızıldeli'dir.

***

Koru yaylasından meskânın gören
Çadırun yerine mutfakın kuran
Yedi köşeli temelin bırakan
Size methettiğim Kızıldeli'dir.

***

Meskenimdir deyüp çekip oturan
Kuru şişten dut ağacı bitiren
Osman Babayı bulutlarla götüren
Size methettiğim Kızıldeli'dir.

***

Babapınarı'na niyazeyledi
Görün Yezid'lere netti neyledi
Bunu İbrahim Baba böyle söyledi
Size methettiğim Kızıldeli'dir.

[13] Evliya Çelebi Seyahatnamesi. Cilt : 8.

Bazan, Selçukî saraylarında izzet ve ikram gören büyük simalar şeklinde, kendisini gösteren, bazan halk içinde ordu ve askerler arasında eli kopuzlu derviş veya şair halinde gezen bu insanlar, onbirinci asırdan sonra, Anadolu'nun yeni bir çehre almasında önemli bir rol oynadılar. Anadolu'da, her tepe başında başka bir isimle halkın malûmu olan Yatırlar, Hoca Ahmet Yesevi'nin Türk gelenek, görenek, zevk ve kahramanlığını aşılıyan "Rum Halifeleri„ nden birer hatıradır.

Anadolu, Haçlı orduları ile boğazlaşmalara, Mogol istilâsı gibi büyük felâketli vak'alara sahne olduğundan, siyasî vahdet bozulmuştu. Onüçüncü asırda, Anadolu Selçuklarının Feodalite halinde parçalanması, halk üzerinde derin bir tesir hasıl etmişti. Maddî hayattaki kararsızlık ve emniyet azlığı, insanları, manevî alanda sükûn ve emniyet aramıya sevkediyor; bittabi bu da, dervişlerin, sofilerin çoğalmasını mucib oluyordu. Gerek Selçuki Hükümdarları, gerek Selçuk Feodal Beyleri, bu Sofilerin nüfuzlarına kapılarak tekke ve zaviye yaptırmaktan hali kalmıyorlar; bunlara zengin vakıflar tahsisediyorlardı. Zaviyelere Zaviyedar tayin etmek ve onlara vakıflar tahsiseylemek, Osmanlı Padişahları tarafından da devam ettirilmiştir. Bu hususta, ileride daha etraflı bilgi verilecektir [14].

Neşredeceğimiz vesikalar, bunun başlıca mesnedidir. On-

---

[14] Onbirinci asırda başlıyan Müslüman Türk unsurlarının Anado-lu'ya göçü. memleketi, Yürük ve Türkmen Boyları ile doldurdu. Bu göç asırlarca devametti. Osmanlı devleti, bu göçün devamı karşısında geniş bir kolonizasyon ve iskân siyaseti ile karşı karşıya kaldı. Bunun için, büyük gayretler sarfetti. Bu gayretler arasında, zaviyelerin rolü pek büyüktür. "Devletin, uzun senelerdenberi harabolan Erzurum civarını şenlendirmek için, her şeyden evvel sistematik bir şekilde Derbendlerde, korkunç ve ıssız yerlerde zaviyeler ihya ve ihdasettiğini, adam bulup getirip yerleştirmek şartiyle Sipahizade olmıyanlara bile timarlar dağıtıldığını ve bu gibi hususlarda, bilhassa aşiret reisleri ile uyuşulduğunu, Yurtluk, ocaklık yerler bağışlandığını tesbitettik.„ Osmanlı İmperatorluğunun Kuruluşu Devrinde Toprak Meseleleri. Ömer Barkan Sf: 18.

üçüncü asırda halkın dörtelle sarıldığı bu tasavvuf cereyanları arasında Rafızilik ve Babailik gibi çok serbest fikir ve akideler de telkinediliyordu. Fakat, genel olarak iddia edilebilir ki, bu tasavvuf hareketleri ve zaviyeler, ahlâkın ve millî çehrenin muhafazasında önemli bir rol oynamıştır [15].

Aynı zamanda, Ahilik gibi esnaf teşkilâtının nüvesi olan batınî çehreli teşekküllerin bu zaviye sistemi ile, şehirlerin muhafazasında mühim bir iş gördüklerini İbni Batuta'dan öğreniyoruz [16].

Dedelerimizin kılıcı, ancak bu duygu birliği ve çevreye nazaran üstün ahlâk ve kahramanlık havası içinde, önüne gelen orduları ezdi; yeni ve yabancı muhitleri kendisi için enelverişli bir hale koydu.

Manisa ve çevresinde bulunan zaviye ve yatırları tesbitetmek, bu bakımdan, kültür ve ahlâk tarihimizin bir safhasını aydınlatmıya hizmet etmek olacaktır ümidindeyim.

II

a) Manisa ve Dolaylarında Yaşamış olan Zaviyelerin Tarikatları Meselesi.

Saruhanoğlu İshak Çelebi'nin Ulucami medresesine bitişik türbesinde ve Saruhanoğulları devri şahsiyetlerinden olduğu rivayetolunan Vakvak tekkesinde medfun Seyyid Hoca'nın taşında görülen kavuklar, Mevlevî sikkesini hatırlatmaktadır. Saruhan Beyin, muhtemel olarak, Germeyan Uc Beylerinden olduğu kabul edildiğine göre, kendisinin Konya'da Hazreti Mevlâna tarafından kurulan Mevlevîlik kültürü ile alâkası olsa

[15] İlk Mutasavvifler. Profesör M. Fuat Köprülü. Sf: 237.

[16] İbni Batuta Tercümesi. Mehmet Ata. Sf: 312, 313.

gerektir. [17]. Saruhan Beyin torunu İshak Çelebinin Manisa da Hicrî 770 tarihinde ilk büyük Mevlevîhaneyi yaptırmış olması 'da, bu tarikatın Saruhanoğulları ile birlikte Manisa ve dolaylarına gelip yerleştiğini izah eder [18]. O zamanlarda tesisedilmiş olan zaviye ve tekkelerde Mevlevîliğin telkin olunduğunu söylemekle beraber, bu, hiçbir zaman umumî bir hüküm sayılmamalıdır. Bu sıralarda ve bundan sonra diğer batınî tarikatlar da, Anadolu'nun her tarafına yayılmış bulunuyordu. (İlk Mutasavvifler. Sf: 228 - 243 ve 378 ve 385.)

Vesikalarda adı geçen zaviyelerin ve bunların kurucularının hangi tarikatlere mensub oldukları hakkında henüz hiçbir delil ve vesikaya rastlıyamadık. Esasen, Manisa Mahkeme'i

---

[17] Mevlâna hicrî 604 de Belh'de dünyaya geldi. Babası, Sultan, ül - ulema lâkabiyle maruf Mehmet Bahaeddin Veled bin Hüseyin El-bekri'dir. Küçük Celâleddin ile birlikte Belh'i terkederek Bağdat, Mekke, Şam, Malatya, Erzincan'ı gezdikten sonra, Erzincan Akşehir'ine geldi. Burada bir müddet oturduktan şonra, Lârende'ye çekildi. Orada yedi sene kaldı ve nihayet Selçuk hükümdarı Alâeddin - i Keykubad'ın daveti ile Konya'ya geldi ve yerleşti. Burada çok izzet ve ikramı gördü. Tedris ve irşadla uğraşırken, 628 de öldü. Yerine oğlu Celâleddin kaim oldu. Mevlâna, önce tedris ve Gazali'nin ahkâmı şeriatla telifettiği Tasavvuf esaslarını telkin ile iştigal ediyordu. O sıralarda Şemsi Tebrizî namında bir Sofi ile mülâkat etti. Büyük bir Mütasavvif ve kuvvetli bir cezbei sofiyaneye malik olan Şems, Mevlâna'nın maneviyatı üzerinde derin tesir ve tahavvüller yaptı. Ondan sonra Mevlâna, müzik, sema ve raksa karşı samimi bir incizap gösterdi. Şems-in kaybolması üzerine Salâhaddin - i Feridun'u, onun ölümünden sonra da Çelebi Hüsameddin'i müsahib edindi. İlk Mutasavvifler. M. Fuat Köprülü, Sf: 243 - 257.

[18] Halen Manisa'nın doğusunda, bir tepe üzerinde harabesi görülen bu Mevlevîhanenin İshak Çelebi tarafından Hicrî 770 yılında yapıldığını ve kapısında şimdi kaybolmuş bulunan şu kitabenin bulunduğunu, Evliya Çelebi'den öğrenmekteyiz:

امر بعمارت هذه الزاويه المباركة الاسحاقيه
الامير العادل المظفر المنصور اسحاق بن الياس
سبعين وسبعمائه
وعامره العبد الفقير الى الله الغنى الخاج عثمان بن ابه ...

Şer'iyye sicil defterlerinden okuduğum 1-45 tanesindeki vukuat arasında, tarikatlara temasedenler, hiç yoktur. Bu itibarla, burada neşrettiğim zaviyelerin, tarikatları meselesine, şimdilik müşbet cevap verecek durumda değilim.

Aynıali veyahut daha eski adı ile İneali zaviyesinin Bektaşilere mahsus olduğunu Evliya Çelebi yazmaktadır. Çaybaşı'nda, bugün, yalnız türbesi ayakta, sağlam, kalmış bulunan Revaksultan zaviyesi tarikatının Halveti olduğuna dair bazı karineler vardır: Bu türbe etrafında bulunan mezar taşlarının sikkeleri, en eski Bektaşi veyahut Halveti sikkelerine uygundur. Bu mezar taşlarından en eskilerinden biri, Hicrî 1153 de ölen Şeyh Ali'ye aittir ki, üzerindeki yazıda (Tarikati Aliye) terkibi geçmektedir. Bundan da, Halvetiliğin, Manisa bölgesindeki zaviyelere yayılmış olduğunu istidlâl edebiliriz. Öteyandan, bu noktai nazarı teyidedecek diğer bir karine daha vardır. Eskî Çapraslar mahallesi ve bugünkü Utku meydanının güneyindeki apartımanların arkasında, yangından önce bir mezar bulunmakta idi. O zaman halk tarafından ziyaret edilen bu mezarın başındaki taş, yuvarlak ve eski devirlerin sütunlarına benzemekte olup sonradan Müzeye kaldırılmıştır. Bu taşın yan yüzeyine, dairenmadar yazılan kitabe şudur:

Tamir sene 1270
Kemal Ümmi hazretlerinin kabri şerifidir
İrtihalleri takriben bade el-elf

Bu ibareden anlaşıldığına göre, Kemal Ümmi denilen bir zat burada yatmaktadır. Fakat, Bursalı Tahir, Osmanlı Müelliflerinde Kemal Ümmi'nin Karamanlı olduğunu ve Hicrî 880 tarihinde Karaman'da öldüğünü ve Niğdede mezarı ve türbesi bulunduğunu yazmaktadır. (Sf: 152) Aynı eserden, bu zatın Yunus Emre tarzında şiirler yazan bir Mutasavvif şair olduğunu, Halvetiyye tarikatine mensub bulunduğunu öğrenmekteyiz. Bu iki şahsın aynı zat olup olmaması, sadedimizin haricindedir. Fakat, Halvetilikle ilgisi olduğu, tezimizi teyid için

bir karine gibi kabul edilebilir. Keza, Akhisar kazasına merbut Gölmarmara'da doğmuş bulunan Yiğitbaşı Ahmed Şemseddi-i Marmaravi'nin, Manisa'da bir dergâhı vardır. Bu zat da, Halvetiye tarikinin şubelerinden Ahmediye kolunun müessisidir[19]. Hicrî 910 tarihinde Manisa'da vefat eden bu zat, Uşak'da Kabaklı köyunde medfun bulunan Halvetiyye tarikatı şeyhlerinden Alâeddin-i Uşşaki'den feyzalmıştır. Gayrı matbu âsârı vardır (Osmanlı Müellifleri Sf. 197)

Akhisar'ın Uzuntaş adı verilen kabristanında gömülü Ahmet Rumi-i Akhisarî (Saruhanî) de Halvetiyye şeyhlerindendir. (Aynı eser. Sf: 26).

Bayramiye tarikinin de bu bölgedeki zaviye ve tekkelerle alâkası olduğuna dair deliller vardır:

Aslen Amasya'nın Osmancık kasabasından olup meşhur Hacı Bayram'ı Veli'den feyzalarak Bayramiyye tarikatine sülûketmiş bulunan Akşemseddin'in de Manisa tarihi ile alâkasını kabul etmekteyiz. İstanbul'un fethinde, Fatih'e manevî nüfuzları ile yardımda bulunmuş olan bu zatın Manisa'da, kendi adı ile anılan bir mahallesi vardır ki, Aynıali semtinin kuzeyine rastlamaktadır (kadastro dairesi. Manisa şehri plânı). Fatih'in Manisa'da bulunduğu sıralarda, Akşemseddin'in de buraya gelmiş olması muhtemeldir. Osmanlı müelliflerinin ifadesinė göre, kendisinden sonra yerine Şeyh Hamza Baba geçmiştir ki, Turgutlu'nun batı güneyinde ve şehre oniki kilometre mesafede, bu isimde bir zata izafe edilen bir türbe ile yedi haneden ibaret bir de köy vardır. (Saruhanoğulları ve eserlerine dair vesikalar, M. Çağatay Uluçay. Sf: XV.) Bu köyün arazisi. Hamza Baba adına köye meşruta olup her türlü vergiden muaf imiş. Akşemseddin'in Halifesi Hamza Baba ile bu zatın aynı şahıs olmaları muhtemeldir [20].

---

[19] Bu dergâh. Manisa'nın Seyyidhoca mahallesindedir.

[20] Hamza Baba adında birinin, Manisa şehri içinde bir zaviyesi olduğu, Şer'iyye sicillerinin 1100 tarihli vakıf defterinden anlaşılmaktadır. Saruhanoğulları ve eserlerine dair vesikalar. M. Çağatay Uluçay. Sf: XVI - XVII.

Gene o civarda (Kandıran Dede) mezarı vardır ki, burası Alevilerce ziyaret edilen mukaddes bir yerdir. Manisa köyleri arasında Alevilik an'anelerine rastlanması, bu zümrelerin veya tarikatlerin Saruhan bölgesi zaviyelerinde vaktiyle yaşamış olduğunu göstermektedir. Sünbüliyye tarikatinin de, bu zaviyelerle ilgili olduğu anlaşılıyor. Zira, Sünbüliyye'den Ayaşlı bir zat olan Kenzi Hasan Efendinin kabri ve tekkesinin arsası, Manisa'nın Tekke mahallesinde bulunmaktadır. Bu zat, Hicrî 1112 tarihinde vefat etmiştir. (Osmanlı Müellifleri. Sf : 154).

b) Vesikalara göre Zaviyelerin Maddî Durumları ve İdare işleri

Manisa dolaylarında, bugün zaviye binasına pek rastlanmamaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı, 1945 yılında Millî Eğitim Müdürlüklerinden kendi vilâyetleri dahilinde bulunan Tekke, Zaviye ve Türbe gibi eski binaların bugünkü durumlarını ve sicillerini istemiştir. Manisa Millî Eğitim Müdürlüğü, merkez, İlçe ve köylerde, bu direktif geregince incelemeler yaptırmıştır. Bu incelemelerden anlaşıldığına göre, bugün mülhakatta zaviye denilen bina yoktur. Önceleri, zaviye, hanikah, tekke gibi isimlerle anılan bu müesseselerin, son zamanlarda daha ziyade »Tekke» diye tanındığını biliyoruz. Bu itibarla, bugün Manisa merkezinde bu eski tekke binalarından bir kaç tane vardır ki, eski zaviyeler hakkında bize bir fikir verebilir. Fakat, şunu da kaydetmek lâzımdır ki, zaviyelerin çoğu, sağlam bir mimariye dayanan binalar olmadığından ya yıkılmış, harabolmuş; yahut hususî mülkiyetlere geçmek suretiyle ortadan kalkmıştır. Binaenaleyh, bugün «Zaviye» tipini, ancak pek mübhem olarak tarif edebiliriz.

Manisa'da, bugün, ayakta duran bu eski binalardan bir kaç tanesini şuraya kaydedelim :

1 — Mevlevihane harabesi. Manisa'nın doğusunda bir tepe

üzerinde olup, bugünkü durumu ile Sema'hane, meydan, matbah, fukara hücreleri gibi kısımlarını ihtiva etmektedir.

2 — Vakvak Tekkesi. Seyyit Hoca mahallesindedir.

3 — Hakli Baba mescidi. (Aynı zamanda tekke olduğu da anlaşılıyor).

4 — Ahmet Vehbi Efendi Tekkesi. İbrahim Çelebi mahallesindedir.

5 — Yiğitbaşı Dergâhı. Seyyid Hoca mahallesindedir.

6 — Kabak Tekkesi. Dere mahallesindedir [21].

Bu tekkelerden, Kabak tekkesi, Ahmet Vehbi Efendi tekkesi ile Yiğitbaşı dergâhı ve İshak Çelebi Mevlevihanesi, kısmen ayakta duran binalardan olup üçü kubbeli ve kârgirdir. Vakvak tekkesi de, kubbeli ve sağlam bir tek bina olup bitişiğinde ahşap bir türbe de vardır. Bu tekkenin kapısında bulunan kitabeden, bunun bir türbe olduğu anlaşılıyorsa da kârgir olan kubbeli kısmında bir mezar görülmediğine ve süslü bir mihrabı olduğuna bakılırsa, bu kısma zaviye demek daha doğru olur. Kabak tekkesi de, bunun gibidir.

Diğer taraftan, eski zaviye beratlarından ve bunlara ait vesikalardan, zaviye binalarının müştemilâtı hakkında bir fikir edinmek de mümkündür [22]

Bunlara göre, eski zaviyeler, bir nevi misafirhane idi. "Ayende ve revende„ tabiri ile anlatılan misafirlerin yatmaları ibadet etmeleri, yemeleri, hayvan ve eşyaları için yerleri olduğu gibi zaviyedarların oturacakları evler de, zaviye müştemilâtından sayılırdı. Zaviyede oturan Şeyh, ayende ve revendeye yemek vermek mecburiyetinde idi. Bu hizmetleri tamamiyle göremiyen Şeyhler, hükûmet merkezine şikâyet olunur ve derhal azilleri yapılırdı. (Vesika: 31, 57, 59). Mısır zaviyelerinden bahseden Seyyah İbni Batuta diyor ki: "Her zaviyenin

[21] — Evkaf dairesinden alınan tekke ve türbe listesi için, Manisa Tarihi. M. Çağatay Uluçay, İbrahim Gökçen. Sf: 119. 126 ya bakınız.

[22] Bakınız Vesika : 4, 45, 31, 57, 59,

bir Şeyhi ve muhafızı vardır.«Zaviyenin hizmetkârı sabahleyin zaviyeye gelerek yemek yiyecek olan fukaranın önlerindeki kaplara yemek (Çorba) koydurur; ekmek verir. Fukaraya günde iki defa yemek verilir. Cuma gecesi de tatlı yapılır. Her birine kış ve yaz için ayrı olmak üzere elbise ve aynı zamanda harçlık verilir. Sabun, yakmak için zeytiyağı ve hamam parası vermek de âdettir. Evli ve bekârların zaviyeleri ayrıdır. Fukara için beş vakitte zaviyede bulunmak, orada yatmak ve zaviye içinde bir kubbede toplanmak şarttır. Her birinin ayrı seccadesi vardır. Kuranıkerim, aralarında taksim olunarak her biri, ayrı bir cüz okumak şartiyle kuranı hatmederler. Sonra zikri Yezdan kılarlar.»

Zaviyeye birisi (Yabancı) girmek istese, seccadesi omuzunda, sağ elinde asası, belinde kemeri, kapıda durur. Sol elinde de ibrik vardır. Kapıcı zaviyenin hizmetçisine, bir yabancı geldiğini haber verir; hizmetçi, yabancıyı karşılıyarak, ona, nereden geldiğini, hangi zaviyelere uğrdığını ve şeyhinin kim olduğunu sorar. Cevaplarını, hakikate uygun bulursa, geleni, zaviyeye kabuleder. Gelen, seccadesini bir yere yayar ve hizmetçinin gösterdiği yerde abdest alır; seccadesinin yanına gelir; belindeki kemeri çözer ve iki rekât namaz kılar. Sonra Şeyh vesair hazır bulunanlarla musafaha yapar; beraberlerinde oturur. Cuma günü, zaviye hâdimi, dervişlerin seccadelerini toplıyarak mescide götürüp yayar ve dervişler de şeyhleri ile birlikte cuma namazı eda ederler.„» [23].

Mısır zaviyeleri ile Saruhan bölgesi zaviyelerinin gelenek ve görenekleri arasında bazı farklar olsa bile zaviyelerin umumî görünüşü için bu tasvirin, faydalı olduğu kanaatindeyiz.

Zaviyelere beratla tayin edilen şeyhler, her zaman, iyi insanlar değildi. Bunların içinde, lûtilik edenlere, başını alıp kaçanlara, ayende ve revendenin istihkaklarını yiyenlere ve kanunsuz yerlere harcıyanlara rastlanıyordu. (Vesika: 17, 50, 57)

[23] İbni Batuta Seyahatnamesi. Cilt: 1. Sf: 31 - 33.

Diğer taraftan, Osmanlı İmparatorluğunun gerileme devrinde bozulan müesseseler gibi, zaviyelere berat vermek işi de çığırından çıkmıştı. Meselâ, bir Şeyh beratla zaviyede hizmet ederken, diğer bir kurnaz "bir tarik ile„ berat alarak onun yerine geçer; bu suretle ötekinin şikâyetini mucibolurdu. Buna, o zamanların tabiri veçhile "bilâesebep dahl„ denirdi. Bu kabil sebepsiz ve haksız yere müdahale vak'alarına, vesikalar arasında, çokça rastlanmaktadır. (Vesika: 25, 26, 37, 39, 40, 46)

Zaviyeler, çok defa, evlâda meşruta olarak verilirdi. Evlâda meşruta demek, zaviyeyi kuran adamın, şeyhliği, kendisinden sonra gelecek çocuklarına verilmek için vakfiyeye şart koymasıdır. (Vesika: 44, 60, 63). Bu durumda, bazan Eslâh evlâd) kaydına rastlanıyor ki, vâkıf, bu maksatla evlâtlarından, zaviyeye enuygun olanı seçmek istemektedir.

Devlet, ihtiyarlıyan ve harbetmek kabiliyetini kaybeden askerlere, tercihan Zaviyedarlık vermekte idi. Sipahi ve Yeniçerilerden bu gibiler, Ulûfelerini, hazineye bırakmak mecburiyetinde idiler. Buna karşılık, alelekser, günde bir akçe zaviyedarlık maaşı alırlardı. (Vesika: 32, 43)

Zaviyelerin masraflarına karşılık vakıf yerleri, dükkân ve binaları vardı. (Vesika: 8, 9, 10, 12, 28, 54) Bunlardan araziye «mezraa» denirdi. Bu yer ve binaları, Şeyhler, mukataaya ve icara verirlerdi. Bu işten hasıl olan para ile zaviye masrafları görülür, artanın da hükûmet merkezine gönderilmesi gerekirdi. (Vesika: 57). Zaviyedarlar ve tekkenişinler, devlet hesabına her yıl, güherçile imalâthanelerinde 12 gün bedenen çalışmak mecburiyetinde idiler. Bu hizmete gitmiyenlerden 100 akçe hizmet bedeli alınırdı. (Vesika 36.)

Zaviyelerde ve türbelerde, bir de «Cüzü'han» denilen maaşlı kimseler bulunurdu. Bunların vazifesi, Vaakıfın ruhu ve Padişahın devamı devleti için Kuran ve dua okumaktan ibaretti. (Vesika: 24, 61). Gerek Şeyhlere ve gerekse Cüzü'hanlara verilen beratlara «Vaakıfın ruhu ve benim devam-ı devle-

tim için duaya müdavemet ede» kaydını koymak âdetti. Bu kaydı, Yavuz Selim, Kanunî Süleyman gibi Osmanlıların ihtişam devrini temsil eden Padişahları koyduğu gibi, duraklama ve gerileme devrinin mütereddi Hükümdarları da buna riayet etmişlerdir. Gerçi bu kayıtta, Padişahın duaya arzı iftikarı gibi bir manâ seziliyorsa da, Kanunî ayarında bir Hükümdarın, aynı kaydı acizden yapması, düşünülemez. Akla enmülâyim gelen cihet, bu kayıtla, Hükümdarın, halk üzerinde, zaviyeler lehinde bir propaganda yapmak istemesidir.

c) Zaviye ve Türbelerin Bugünkü İzleri

Manisa merkezinde mevcut olan Yatır ve Tekkelerin listesini yukarıya çıkarmış ve bu hususta fazla bilgi için baş vurulacak kaynağı göstermiştik. Şimdi de, Manisa Millî Eğitim Müdürlüğünün 1944 - 1945 öğretim yılında yaptığı incelemelerden, İlçelerdeki yatırlar hakkında elde edilen neticeyi aşağıya yazıyoruz :

I. — Akhisar'da Türbeler :

1 — Ataullah Ağa Türbesi : Yatağan köyündedir.

2 — Şeyh İsa Türbesi : Akhisar'da Şeyh İsa mahallesindedir. Türbede, Şeyh İsa ile oğlu İbni İsa - yı Saruhanî yatmaktadır. Şeyh İsa - yı Saruhanî, Bayramiye tarikatine mensup olup oğlu tarafından yazılan menakipnamede, bu zatın Halep ve Bağdat'da seyahati ve Şeyhliği anlatılmaktadır. Akhisar'da (Çağlak) mesiresini ihdas etmiştir.

II. — Alaşehir'de türbeler :

1 — Kadışah türbesi : Alaşehir'de Beş Eylûl mahallesindedir. Bu zatın namına, Alaşehir'de bir cami mevcutolup şair Veysi'nin ecdadından biri veyahut Alaşehirli bir kadının türbesi olduğu rivayet edilmektedir.

2 — Şeyh Sinan türbesi : Alaşehir'in Sarısu mahallesinde,

Şeyh Sinan caddesindedir. Emir Sultan hulefasından olduğu ve Yıldırım-ın Alaşehir'i zaptı üzerine buraya kadı olarak gönderildiği söylenilmektedir. Hicrî 870 tarihinde türbenin yapıldığı anlaşılıyor. Bina, Selçuk mimarisi tarzında olup mimarî değeri vardır.

III. — Demirci Türbeleri :

1 — Hacıbaba türbesi : Demirci'nin Hacıbaba mahallesindedir. Burada gömülü olan zatın, Demirci'yi fetheden Selçuki komutanlarından olduğu rivayet ediliyor. Türbe halen mamurdur.

2 — Çırakebe türbesi : Demirci'nin Çanşa köyündedir. Kimin olduğu tesbit edilememiştir.

3 — Sinanefendi türbesi : Demirci'nin Sinan mahallesindedir. Türbe, halen mamur olup yatanın, Horasanlı bir zat olduğu, halk arasında söylenir.

4 — Reisler türbesi : Demirci'nin sekiz kilometre güneyinde, bağlar arasındadır; kime ait olduğu tesbit edilememiştir.

IV. — Eşme Türbeleri :

1 — Karaca Ahmet türbesi : Halen sağlam olan bu türbe, Eşmenin Karaca Ahmet köyündedir.

V. — Kula Türbeleri :

1 — Şah Süleyman türbesi : Kula'da Çarşı Camii civarındadır. Germiyanoğullarından Şah Süleyman adında biri olup Kula'yı fethederken, öldüğü rivayet ediliyor.

2 — Tahir Efendi türbesi : (Darendede türbesi) Kula'nın Mahmud mahallesinde ve kışla caddesindedir. Horasanlı olup Halveti tarikatını neşrü tamim için buraya geldiği mervidir.

3 — Emre Sultan türbesi : Kula'nın Emre köyündedir [24].

[24] Bu türbe hakkında, M. Çağatay Uluçay'ın, Yunus Emre ve Mezarı adlı broşürü. Manisa Halkevi tarafından yayınlanmıştır. Fazla bilgi için, bu esere bakınız.

Burada, Yunus Emre ve mürşidi Tapduk Emre'nin yattıklarına inanılmaktadır.

VI. — Turgutlu Türbeleri:

1 — Hamza Baba Türbesi: Turgutlu'ya on iki kilometre mesafede Hamzababa köyündedir.

2 — Kandıran Dede Türbesi: Turgutlu'ya yedi kilometre mesafede Irlamaz köyündedir.

3 — Hacı Zeynel Dede.

4 — Menteşe Baba.

5 — Davutlu Baba. Bu üç türbenin binaları belli olmadığı gibi, mezarları da kaybolmuştur.

6 — Tavşan Baba Türbesi: Urganlı'dadır. Türbesi yıkılmıştır.

III

VESİKALAR

I

Çınar Zaviyesi (Manisa civarında) [25]

Tapu - yu Zemin - i Çınar

Oldurki Çınar zaviyesine haliya Şeyh olan kıdvet ül-meşayihin mevlâna Şeyh Bedreddin mahfil-i şer'i şerife gelüb ikrar-ı şer'i kılub didi ki berat-ı Şahi ile elan mutasarrıf olduğum mezkûr. Çınar vakfından kıbleten Ruh Hatun yerine ve şarkan tarik-i âmla ve şimalen Sığır yolu ile ve garben Gözgi کوزکی Hamzaoğlu yeri ile mahdud ve mülâsık olan tahminen yetmiş dönüm mikdar (ı) muattal yeri içinde vaki olan kesiği ile Saruhanoğlu imaretine mütevelli olan işbu sahib-üs-sicil Mahmud bey bin Şeyh Ali'ye altı yüz akçeye tapuya virüb resm-i tapu olan altıyüz akçeyi Mahmud bey elinden bikusur alub kabzeyledüm ve bu Mahmud'un olan yer içün her sâlî ikiyüz akçe mukataa vazeyleyüb teslimi mebya' kıldım arz-ı mahdud mumaileyh Mahmud Begün tapulu yeridir Ziraat ve haraset eyleyüb salbesal vazolunan ikiyüz akçe mukataa-i mezkûr Çınar zabitine eda eyleyüb deyicek mezkûr

[25] Bu vesika, M. Çağatay Uluçay'ın, Saruhanoğulları ve eserlerine dair vesikalar adlı eserinde mevcuttur. Oradaki haşiyeye göre Aşağı Çobanisa'nın gündoğusunda, köye baş kilometre mesafede Nif çayı üzerinde bir köprü vardır ki, Çınar zaviyesinin, vaktiyle bu köprünün iki kilometre güneyinde olduğunu söylüyorlar. Bundan doksanbeş yıl önce, Aşağı Çobanisa köyünü kuran Rumlar, Çınar zaviyesi denilen yere, bilâhare Ayayani adını vermişler, burıya civar köylerden gelen bütün Rumlar, 29 Ağustos günü toplanırlar; Ayayani'yi ziyaret ederlermiş. Bu münasebetle de Dede'nin etrafında panayır kurulurmuş. Yukarı Çobanisalılar da, bu yere (Ayıtdede) adını vermişlerdir. Fakat, bugün adı geçen imaret ve türbe mevcut değildir.

Mahmud Bey müfadüz zikr Şeyh Bedreddin-i kelâmında tasdik edüb sıhhat-ı tapuya hükmolunub kaydolundu. Hurrire fi evail-i Ramazan sene 955

Şühud - ül - hâl

Ahmed bin Ömer ve Pür Ahmed bin Mustafa ve Hacı Ali bin Mustafa bin Ali Ömer

2

Yarhasanlar Şeyhi (Manisa'da)

Veçh - i tahrir - i huruf oldur ki سيدوت bin Yorgi iz - zimmi mahfil-i şer'i şerife gelüb ikrar-ı sahih kılub didi ki Yarhasanlarun şark canibinde mekabir-i müslimin altunda hududu ehli kıtında malûm olan mülk evimi cümle tevabii ile Yarhasanlar Şeyhi olan işbu Şeyh Emrullah efendiye işbu Cemadel âhirun on sekizinci gününde bin akçeye bey-i bil-vefa ile bey' eyleyub meblâğı mezkûru alub kabzeyledim sene temamında meblâğ-ı mezkûr bey' akçe (si) ve bir kılıç bahasından deynim olan yüz elli akçeyi şeyh - i mezkûre teslim eder isem evimi bana teslim eyliye ve illâ zikrolan ev tevabii ile Şeyh - i mezkûrun mülkü olub beyimiz bey - i bada tebdil ola didikde Şeyh Efendi tasdik eyleyüb zikrolan darın bahası içün zimmi - i mezkûra teslim eylediğim bin akçe işbu Sinan Bey bin Abdürrahman'ındır. Zikrolan darı işbu Sinan Bey içün iştira eyledüm Mezkûr Zimmiye yüzelli akçeye bey'eylediğim kılıç dahi müşarün ileyh Sinan Beyündür. Benüm vesatatım ile işbu Sinan Beyün Zimmi - i mezkûrda binyüzelli akçe hakkı ve alımı olub zimmi - i mezkûr سيدوت dahi zikrolan darını yıl tamamına bin akçeye bana virüb şöyle ki senetamamında meblâğı mezkûru eda edemez ise zikrolan darı bey'eyleyüb sümünün işbu Sinan beye teslim eyliyem deyücek mezkûr سيدوت kabul eyleyüb miri müşarünileyh Sinan Bey tasdik edüb macera tahrir olundu. Hurrire fi 21 Cemad el - âhir Sene 955.

Şuhud ül - hâl

Ahmed Çelebi bin Hüseyin Bali *Nabi bin Hamza El hayyat* *...Muslihiddin El-mücellid* *Ahmed bin Bazarlu*
Kuyumcu Haydar ve Halil Ali vegayrühüm

3

Hacıbaba Zaviyesi (Manisa'da)

Kıssa-i ikrar-ı Yusuf bin Mahmud Eş-şehir bi Karakız

Veçh-i tahrir-i sicil oldur ki Kaza-yı Nif'e tabi كوره naam kariyeden işbu sahib üs-sicil Yayla bin Hamza kendi ikrarı ile kaatilliği ve kutta-ı tarikliği malûm ve zaahir olub kaza-yı Manisa'ya مول olan Mevlâna Piri Çelebi efendi huzurunda ve mahkemede kayd-ı sicl olan Kara Yusuf bin Ahmed naam Levend üzerine takrir-i daava kılub didi ki bundan evvel Sene Hams ve hamsin ve tis'a mie Muharreminde Kızılca Musa alanının ötebaşında Çamburnunda benim karındaşım İbrahim'i bigayri hakkin katleyledün mucibin talebederim didikde mezkûr Kara Yusuf ikrar eyleyüb didi ki, filhakika işbu Hamza'nın didiği tarihte mahalli mezkûrda bir saruşin taze yiğidi âlet-i harbla çalub katleyledüm Kazayı Manisa'ya tabi Kılıçlu naam kariyeden işbu Ali bin Malcı Mahmud benüm bile refikim idi deyu ikrar edicek mezkûr Malcıoğlu müşarünileyh Kara Yusuf ile bile refik olub سوسندروس den [26] yukaru Çatal oluk kurbinde Mevlâna İbrahim Çelebi efedinin gulâmı olan şir-i merdi mezkûru Kara Yusuf ile maan alet-i harbla çalub katleylediğine (i) itiraf eyleyüb ikrarı kayd-ı siclolub amma andan sonra ben işbu Kara Yusuf ile yürümedüm ve Kızılcamusa canibine varmadum deyu Kızılcamusa canibine vardığına (ı) inkâr edicek Kaza-yı Nif'e tabi Kızılcamusa naam derbend kurbinde Sinancilar naam kariyeden Seydi Ahmed Fa-

[26] Manisa dağının eski adı olup ekseri vesikalarda Susendiraz şeklinde geçmektedir.

kih bin Timur ve İlyas bin Edep ve birader (i) Hayran Fakih ve Duacı bin Çelebi ve İsmail bin Yusuf ve Bahtiyar bin Hacı İvaz ve birader (i) Hasan ve Hacıbaba zaviyesine Şeyh olan Cafer ve مالدار bin Lûtfi ve biraderi Selâmet ve Sefer Fakih ve Receb bin İmir Fakih ve Kara Ali bin Yusuf ve Hacı Ali bin اكبر ve Şihlar naam kariyeden Evhad bin Hamza ve Mahmud bin Muslihiddin ve Ferhad bin Mahmud ve Ramazan bin خوجى ve İnal bin Timur ve kariye-i Halilbeylu'dan Meram bin Hızırca ve Mahmud bin Saltık ehli vukuf Müslümanlardan cemaat-i cem bil-müvacehe eda-yı şehadet eyleyüb dididiler ki işbu kutta üt-tarik olan mezkûr Kara Yusuf Kızılcamusa canibinde bazı derbend ve mahuf yerlere gelirken işbu Ali bin Malcı Mahmud bile refik ve maiyyet olub yürür idi, İşbu Malcıoğlu Ali müşarünileyh Kara Yusuf'un yoldaşıdır deyu bil-müvacehe eda-yı şehâdet eylediklerinde mezkûr Malcıoğlu şehadet eden Müslümanlara yemin teklif eyledikde mezkûrun kimesneler şehadetlerinde yalan değil idiklerine yemini billâh eyleyüb vâki hâl bit-taleb kayd ı siclolundu, Hurrire fi 4 Zilkade Sene 955.

4

Revak Sultan Zaviyesi [27]

(Manisa'da)

Veçh-i tahrir-i sicil oldur ki Mekmed bin Mehmed mahfil-i şer'-i şerife gelüb takrir-i kelâm kılub vadi-i Akbaldır'da vaki zaviye-i Revakın zaviyesi harab ı mahzolub bilküllîyye rakibe muhtacolub haliya mezbur Revakın ben neslindenim zira benüm babam Mehmed'dir ve babası اججه İçe'dir. Mezkûr İçe Sultan Şeyh Revak'ın lieb ve üm karındaşıdır deyücek mezkûr Meh-

[27] Revak Sultan'ın türbesi, vaktiyle Akbaldır denilen bu günkü Çaybaşı deresinin doğusunda bulunmaktadır. Fakat, zaviye yıkılıp kaybolmuştur. (Bu vesika, Saruhanoğulları ve Eserlerine dair vesikalar adlı kitapta, evvelce de neşredilmiştir.)

med bin Mehmed Revak'ın karındaşı İçe'nin sulb oğlu idügüne rical-i Müsliminden Mustafa bin Turgut ve Derviş Ali bin İbrahim şehadet ettiklerinde şehadetleri makbul olub zaviye-i mezbure filvaki harab olub tamir ve termin olunmasına rakibe muhtacolub mezkûr Revak Sultan neslinden olub merkum Mehmed bin Mehmed dahi rakbe olmasın taleb etdikde rakbe kılınub mahüve-el-vaki bittaleb kayd-ı siclolundu Hurrire fi 16 Cemaziyelevvel Sene 956

5

Güreşçiler Tekkesi
(Manisa'da)

Veçh-i tahrir-i huruf oldur ki Kurşunlu türbe civarında vaki olan Güreşçiler tekkesine ve evkafına haliya zabit olan işbu hamil üs-sicil pehlivan ناملق meclis-i şer'e İskender Bey bin Abdullah'ı ihzareyleyüb Kurşunlu türbeden [28] yukaru mekabir-i müslimin kenarında mezkûr tekkenin bahçesi civarında vaki olan damın ki hududu ehli katında malûmdur. Yeri mezkûr tekkenin vakıf yeridir. Zikrolan yerin yeri vakıf yerdir (?) Mezkûr tekke içün talebederim deyucek mezkûr İskender Bey mezkûr evin yeri tekkenin vakıf yeri idugi benum malûmum değildir deyu inkâr eyleyüb sakfı benüm mülkümdür deyucek rical-i Müsliminden Sinan Bey bin Osman ve Bostan bin İsa Bali veİbrahim Bey bin Abdullah zikrolan tekkenin vakfı olan bağçenin bir tarafı mekabir-i Müslimin ve iki tarafı yoldur. Niza olunan evin yeri mezkûr tekkenin vakıf yeridir. Vakıf yerün... mezkûr evin yeri bile dahildir deyu eda-yı şehadet eylediklerinde şehadetleri hayyizi kabulde vaki olub menzil-i mezkûrun yeri mezkûr içün hükmolunub ve mezkûr pehlivan ناملق zikrolan evin sakfı vakfın mülkü değildir deyu itirafeyleyüb macera siclolundu Hurrire fi evvel-i Rebiyyülevvel sene 958

[28] Bu tekkenin şimdiki Yirmiiki Sultanlar türbesinin güneyinde olduğu anlaşılmaktadır.

6
Falcızade Tekkesi [29] (Manisa'da)

Veçh-i tahrir-i sicil oldur ki bundan evvel fevtolan Çapan zade Süleyman Halifenin verese-i kebiresi Ümmühani canibinden vekil olub vekâlet ثابت asil olan Mevlâna Piri Çelebi Efendi huzur-u şeriflerinde sabit ve tescil olan ve mezkûrenin zevci olan Cafer bin Davud ve diğer kızı Zahide'nin zevci olub Mevlâna-yı mezkûr huzurunda vekâleti kezalik tescil olan Mahmud bin Hasan naam vekiller bilvekâle ve kebir oğlu Mahmud kendi canibinden bilasale Raziye naam masume vasi olub bilvesaye ve zevceleri Rabia ve Turbaşe طورباش naam hataunlarun vekili olan Abdülkerim bin İmam bilvekâle ikrareyleyüb dediler ki müteveffa-yı mezkûr Süleyman Halifenin Falcızade Tekkesi vakfına naib olan yediyüz elli akçe deyninin edası içün ve İmam Hoca'ya olan elli akçenin edası içün menkulât kısmından nesnesi olmayub akar kısmından Karacahmet altında bir taraf Kara Ahmetoğlu bağına ve bir canip Mevlâna Abdi Çelebi Efendi bağına ve bir canip Mevlâna-yı mezkûrun kethudası Hubbaz mülküne ve bir canip Arabbağına mahdud olan bağını mezadeyleledüğinde, müteveffa-yı mezkûr Süleyman Halife'nin kebir oğlu Abdülgani uhdesinde 830 akçede karar eyleyüb mezidan bulunmadığı ecilden mahdud olan bağı mezkûr Abdülgani'ye sekizyüz otuz akçeye bey'i bâd ile bey'eyleyüb sümünün alub zikrolan deyinleri eda eyledük dediklerinde mezkûr Abdülgani tasdikeyleyüb sıhhat-ı ikrara hükmolundu. Hurrire evveli fi Rebiil-evvel sene 958

Şühud-ül-hâl.

Alâeddin Halife bin Kara — *İbrahim bin Halil* — *Muslihiddin Halife bin İskender*
Turhan bin Ömer — *Benlu Abdi bin Üveys* — *ve Sabunî Yusuf bin Mahmud* — *ve gayrühüm*

---

[29] Falcızade Tekkesinin Karaköy'de olduğu, 20, sicil defterinin 119. sayfasında olan bir sicilden anlaşılmaktadır. Bugün halk, Karaköy'ün güneyinde bulunan bir Ayazmaya Falcı Dede adını vermektedir.

7

Menteşa Baba (Menteş Baba) Zaviviyesi [30]

(Turgutlu'da)

Kariye-i Turutlu'da vaki Menteşa Baba Zaviyesine Şeyh ve kariye-i mezburede vaki Musakuyusu evkafına Mütevelli olan Ömer bin Mehmed mahfil-i Kazada ikraredüb zikrolan Zaviye ve Kuyu evkafı olan bağlar haracın ve yerler öşrün ve rüsumun sene 959 Saferi gurresinden bir yıla işbu Memi bin Umur'a cümle altıyüz nakid akçeye Mukataaya verüb meblâğ-ı mezkûrun yüzyirmi akçesin Kuyu harcı için taşra koyub baki kalan dörtyüz seksen akçeyi bittamam nakid alub kabzeyledim dedikde vicahen mezbur Memi tasdikedüb kaziye bittaleb kayd-ı sicl'olundu. Fi 18 Rabiyülâhir Sene 958

Şühud ül-hâl

Mustafa bin Süleyman El-Müteferrika — *İmir bin* اذتدق — *Yunus el-muhzir* — *Umur bin Durak*

8

Esireddin اثیرالدین Baba Zaviyesi

(Belen'de)

Veçh-i tahrir-i sicil budur ki Belen nahiyesine tâbi Esireddin اثیرالدین Baba zaviyesine mütevelli olan Seyid Halife bin Mehmet fi Meclis iş-şer' iş-şerif ikrar ve itiraf edüb dedi ki zaviye-i mezbureye müteallik olan yerlerden Keçilü köy kurbinde kıbleten Mehmet Fakih yerine şarkan Hızır Bali yerine ve şimalen tarik-i âm ile garben Hızır Bali'nin کورتندغه müntehidir işbu hudud-u erbaa ile mahdud olan yeri evvelden

[30] Turgutlu'da, Hoşkadem Paşanın Zaviyesinin de bulunduğu anlaşılıyor. Bu zatın Sinirli köyünde diğer bir zaviyesi vardır. Saruhanoğulları ve Eserlerine dair Vesikalar. M. Çağatay Uluçay. Sayfa: 114-118.

olugelen âdet ve kanun üzre işbu sahib üs-sicil Rıdvan bin Veli nâm kimesneye yirmi fıddi rayic ül-vakt akçeye bey-i bâd ile beyedüb kabz-ı sümün ve teslim-i mebya' ettim dedikde mukirri beh ül-mezkûr Rıdvan mukirr-i mezbur Seyyid Halife'yi cemi ma ekarre bihisinde vicahen ve şifahen tasdikedüb sıhhat-ı bey' ve şiraya hükmolunub kaziyye alâ vukuihi tahrir olundu. Debbe zalike Hurrire fi 29 Rebiyyilâhir sene 967

Şühud ül - hâl

Hızır Halife bin İhtiyar   *Mustafa bin Ali*   *Musa bin Mehmed*   *ve Yunus bin Mehmed*   *ve Ayas bin Abdullah*

9

Veçh-i tahrir-i sicil budur ki Belen nahiyesine tabi kariye i Esireddin Baba zaviyesine berat-ı Padişahi ile şeyh olan Seyyid üs-sadat Halife bin Mehmed meclis-i şerr'e ikraredüb dedi ki zaviye - i mezbure çiftliklerinden tahminen beş dönüm mıkdar vardır mahduddur kıbleten Resul yeri ile şarken müşteri Hızır Bali yeri ile şimalen kezalik müşteri avlusuna garben dereye müntehidir işbu hudud-u erbaa dahilinde olan yer haliyle muattal olmagın işbu sahib üs sicil Hızır Bali bin Hasan nâm kimesneye yirmi akçe tapuya verüb resm-i tapu mezkûr Hızır Bali elinden yirmi akçeyi kabzedüb zikrolan yere tasarrufede kimesne mani olmaya deyücek mezkûr Hızır Bali talebiyle defter olundu. Debbe zalike ve hurrire fi 27 Rebiilevvel sene 967

Şühud ül - hâl

Hacı Mehmed bin Hızır   *Hüseyin bin Ali*   *ve diğer Hüseyin bin Hacı Peri*   *ve Muhzir Yunus ve gayrühüm*

10

Çınar Zaviyesi

Veç-hi tahrir-i sicil budur ki Çınar Şeyhi olan Bedreddin-i Ansari بدرالدين انصارى fi meclis - is - şer iş - şerif ikrar ve itirafedüb

dedi ki zaviye - i mezburenin vakıf yerlerinden kariye - i Seyfe kurbinde kıbleten Ali Bey korusuna ve şarkan Karamanlar Kesiğine ve şimalen nehr - i Gedüs ve garben Hisarerenleri timarına müntehi olan yeri işbu sahib üs - sicil İsa bin Hacı Ali ve Hızır bin Mustafa ve Sündük سرندك bin Turgut nâm kimesnelere zikrolan yeri beher sene mezkûr kimesnelere elli akçeye icareye vermiş idim zikrolan meblâğ mezkûr İsa bin Ali yedinden alub kabzedem deyu ikraredicek mezkûrun kimesneler tasdikedüb macera tahrir olundu. Fi 18 Cemaziyelevvel sene 968

Şühud ül - hâl

تقال bin Bali	*Mustafa bin Mehmed*	*Ali Başa bin Mehmed*	*ve Yunus bin Mehmed ve Gayrüküm*	*Mustafa bin Ali*

11

Seyyid İbrahim Zaviyesi [31]

(Manisa'da)

Veçh - i tahrir - i sicil budur ki Şeyh Mehmed bin Seyyid Mustafa bundan akdem nefsi Manisa'da vaki olan Seyyid İbrahim zaviyesinin Şeyhi olan Memi'yi meclis - i şer'e getürüb Meşihat - i mezbure mah - ı Şabanın evasıtında berat - ı şerifle bize sadaka olunmuştı zaviye - i mezkûreden mezkûrun hurucun talebederim dedikden sonra berat - ı şerif ibrazedüb mezbur Şeyh Seyyid Mehmed'in takririne mütabık olub tarih - i mezburdan mezbura sadaka olunduğu mukarrer olunub olucak mah - ı Ramazan'ın yirmi üçüncü gününde Şeyh - i sabıkın za-

[31] İbrahim Seydi veya Seyyid İbrahim namiyle anılan bu zatın, türbe ve zaviyesinin harabesi, son zamanlara kadar mevcut idı ve Ulu-cami medresesi kapısının kuzeyindeki cadde kenarında bulunuyordu. Seyid İbrahim, Saruhanoğulları devri şahsiyetlerinden olup Revaksultan ve Karacaahmed ile muasırdır. 773 tarihli Revaksultan vakfiyesinde bu zatın imzası da vardır.

viye - i mezbureden bermucib - i berat - ı şerif (hurucuna) hükmolunub vaki - i hâl bittaleb kayd - ı siclolundu. Tahriren fittarih el - mezbur (970)

Şühud - ül - hâl

Abdürrahman bin	*Abdülkerim bin*	*Hızır bin*	*Muhzir Ayas bîn*
حاجی الدین	*Abdullah*	*Yeğen*	*Abdullah*
	Hacı Mehmed bin Hızır		

12

Kırtık zaviyesi [32]
(Manisa'nın doğusunda)

Kacıyye Kırtık Şeyhi Muhiddin İsa bin Ali'ye Yer Tapuya ve Mukataaya verdüğüdür

Veçh-i tahrir i sicil budur ki kariye-i Kartık zaviyesine bilfil Şeyh olan Muhiddin bin Alâüddin bais-i kayd üs - sicil İsa bin Ali mahzarında ikraredüb Şeyhi olduğum zaviye evkafından Çakır çeşmesi kurbinde bir tarafı mezbur İsa yeri ile ve bir tarafı dahi mezbur İsa yerile ve bir tarafı arz-ı haliye ve bir canibi Seydi Halife yeriyle mahdud olan tahminen iki dönüm mikdarı yer ziraatte kaabil olmağın her sene dört ak-

[32] Manisa'nın doğusunda, bu isimde bir dere vardır. Bu derenin, dağ eteğinde genişlediği yerde bir düzlük olup buraya halk, Kırtık adını vermektedir. Bu düzlükte, taşla örülmüş, alçak duvarlı açık bir türbe bulunmaktadır ki, Kırtıkdede burada yatar. Saruhanoğulları ve eserlerine dair vesikalar. M. Çağatay Uluçay. Bu mezarın Şeyh Âdil Paşa adında bir zata ait olduğu ve Kırtık köyünün bu çevrede bulunduğu ileri sürülmaktedir. Âdil Paşa, Saruhanoğulları devri şahsiyetlerindendir. (Aynı eser: 1091 tarihli vesika) Kırtık köyü ve burada bulunan bir zaviyeyi, İshak Çelebi, Âdil Paşa'ya vakfetmiştir. Burada, bugün, köy yoktur. Ancak, yerlerde bazı seramik parçalarına ve tuğlalara rastlanmaktadır. Manisalılar, ötedenberi, Hıdırellez günlerinde bu türbe civarında toplanırlar ve eğlenirler. Vaktiyle Araplar, burada dana bayramı yaparlarmış.

çeye mezbur İsa'ya muka (taa) ya vidim didikde mezbur İsa dahi zikrolan dört akçe mukataayı taahhüd ve kabul edüb ve badehu mezbur Muhiddin itiraf edüb mahdud olan yeri mezbur İsa'ya onbeş akçeye tapuya verüb resm-i tapu olan meblâğ-ı madudu mezbur İsa elinden kabzeyledim didikde mezbur İsa tasdik edüb gibbet taleb kayd-ı siclolundu. Tahriren fi evail-i şehr-i Şevval il-mükerem sene 974

Şühud - ül - hâl

Ahmet Çelebi ibni Elhac Menteş — *Receb bin Halil* — *Hızır Bey ibni El muhzir* — *ve Elhac bin Kadem*

13

Kirdeci Baba [33]

(Manisa'da)

Veçh-i tahrir'i sicil budur ki Kirdecibaba evkafına haliya Mütevelli olan Muhiddin Halife bin Sinan bundan akdem ma-

[33] Bu zata ait bir mescidin harabeleri, bugün, Manisa'nın Kirdeci mahallesinde (Karahisar mahallesinin batısında) bulunmaktadır. Buradan Müzeye nakledilmiş olan bir kitabede, bu mescidin bânisi ve inşa tarihi hakkında malûmat vardır. Buna göre, mescid Kirdeci İsmail bin İbrahim emriyle Hicrî 795 terihinde yapılmıştır. Bu tarihte Yıldırım Beyazıt Manisa'yı, Saruhanoğullarından Hızır Beyin elinden almış; Hızırşah da Sinop Emiri Kötürüm Beyazıd'ın yanına iltica etmişti. Buna göre, Kirdeci İsmail'in Saruhan oğlu devri adamlarından olduğu anlaşılıyor. Kirdeci tâbirine gelince, Manisa tarihinde, Kirdeci vasfının Saruhanoğulları devri mansıblarından biri olacağı hakkında kanaat yürütülmüştü. Sonradan da Kirdeci kelimesini Tabakların Kirde tabiri delâletiyle açıklamak istedik. Fakat, sicilleri incelerken, 21 numaralı defterin 267. sayfasında, havayici zaruriye narh listesinde Kirde ve simit (كرده سميت) kaydı geçmektedir. Burada Kirde'nin, hamur işi bir yemek çeşidi olduğu anlaşılıyor. (Bugün de, (Girde) namiyle, Orta Anadolu'da, süt, un ve yağdan meydana getirilen bir çeşit çörek vardır ki, üzerine de renk almak için, yumurta sarısı sürülür ve çörek otu bulunursa, üzerine serpilir. Zaten, Kirdecibaba'nın, Saruhan Beyin yufkacı başısı olduğu hakkında, halk arasında, bir rivayet de yaşamaktadır)

halle - i Bölcek'de fevtolan Kerim'in eytamına kıbel - i şer'den vasi olan satılmış müvacehesinde iddia edüb Mütevellisi olduğum vakfın Müezzini akçesinden yüz akçe.... ve on üç akçe kaftan bahasından cem'an yüzonüç akçesi olub haliya metrukâtından taleb (iderim) vakfiçün dedikde gıb - bel - inkâr Ömer Halife bin Paşa Yiğit ve Küçük Mustafa bin Hüseyin şehadetleriyle sâbit olub metrukâtından edasına hükmolunub kayd - ı siclolundu. Fittarih il-mezbur (974)

Şühud - ül - hâl

Hasan bin Ali	*ve Elhac bin Kadem*	*ve Süleyman bin Saltık*	*vegayrühüm min el-müslimin*

14

Hasandede Zaviyesi (Nif-Kemalpaşa'da)

Veçh-i tahrir-i huruf budur ki kaza-yı Nif muzafatından Hasandede zaviyesi demekle maruf kariyede sakin Mehmed Çelebi ibni Hayreddin Efendi nâm kimesne mahfil - i kazada kutta üt-tarik haramilik ve kaatillik ile maruf ve müştehir olub hâlâ mehuz ve mahfuz olan Divane Himmet bin Hamza nâm harami müvacehesinde daava edüb mezbur Himmet يتيمى İbrahim ve ؟ ve kara Bulut ve Maden ve Mustafa ve Ebubekir ve gayri cümle onbir nefer suhte namına yürür haramiler ile ben bunda nefsi Manisa'da iken evimiz basub bir kılıç ve bir ناملك altun ve bir yarım nakış kemha ve bir kemha dahi cümle onsekiz kaftan ve bir altun zincir ve bir altun بغدى بلار ve bir altun levh ve bir altun tas ve iki çift altun bilezik ve bir Kelâmıkadim ve bazı zikıymet kitaplar cem'an altmışbin akçe (den) ziyade esbabımız garet edip hayf etmişlerdir. Mezburun yedinde elân bir مقدم kuşak ile bir kılıç ve bir ؟ ve saru kemha mezburda bulundu. Sair esbabımız dahi talebederin dedikde mezbur Divane Himmet'den vaki - i hâl istihbar olundukda ikrar-ı sahih kılub dedi ki filvaki mezbur Mehmed Çelebinin يتيمى İb-

rahim ve بر ve kara Bulurt ve Maden ve Mustafa ve Ebubekir nâm suhteler ve (bir) kaç dahi Leventler ile cümle onbir kişi olub gece ile evlerin bastık ve esbabların biz aldık deyu ikrar-ı mucibine hükümbirle kayd-ı defter olundu 15 Zilkade 983.

Şühud ül - hâl

Mustafa Çlebi ibni Tahir Çelebi Osman bin Ali.	*Alâeddin bin Ahmed*	*diğer Ali bin Hasan*	*Mevlâna Muhid din Efendi El-kadı i Ilıca*

15

İlaldı Hatun Zaviyesi

Veçh-i tahrir-i huruf oldur ki sene selâse ve semanine ve tis'a mie Zilhiccesinin on yedinci gününden ilâ selâse sittine işbu bais üs-sicil Sipahi zümresinden Abdülkadir Çelebi nevahi-i Bergama Emanetin beşyüzbin akçe safi teslimata kabul ve iltizam gösterüb fahrün nüzzar Abdülcebbar zide kadrühu ilâ yevm ül-karar canibinden mektub-u şeriflerin irad ve isal edüb mazmun-ü lâtifinde kanun-ü münif muktezasınca küfelâ tahrir olunması iş'ar buyurulmağın küfelâ baesami bittaleb kayd-ı defter olundu. Tahriren fi evahi-i Şevvel il-mükerrem sene 983.

Şühud ül-hâl

Elhac İsa bin Ali	*Caber Bey İbni Yusuf*	*Ramazan bin Yusuf*	*Hasan bin İlyas vegayrihüm*

Esami-i Küfelâ

Kefil	Kefil
Gülâb Ağa Elmütevelli bizaviye-i İlaldı Hatun an kariye-i Culah Hasanlu min muzafatü nevahi-i Bergama meblâğ 5000 خالص	Fazlüddin bin Mahmud Es-sakin fi kariye-i mezbure Meblağ 5000 خالص Müzekki İmirşah Çelebi ibni Gülâb Ağa

Kefil
Bali bin Amed an kariye-i mezbure Meblâğ 500
Müzekki İmirşah bin Gülâb
Kefil
Kalender Çelebi ibni Kaya Bey an kariye-i mezbure meblâğ 100

Kefil
Turan bin İsmail an kariye-i mezbure 500
Müzekki İmirşah Çelbi el-mezbur
Kefil
Bali bin Hüseyin Fakih an kariye-i Çit meblâğ 1000 Müzekki İmir Çelebi

16

Karacaahmet Sultan Zaviyesi [34]

(Manisa Yakınında)

Veçh - i tahrir budur ki kaza - yı Manisa'da vaki Cennetmekân ve firdevs - i âşiyan merhum Karacaahmet Sultan serahü zaviyesine berveçh - i evlâdiye mutasarrıf olan Hüseyin Çelebi ibni Mehmed mahfil - i Kazada İlyas veled - i Durmuş nâm kimesne müvacehesinde daava edüb mezbur İlyas ve biraderi Cafer zaviye - i mezbure reayasından.... olan defteri Hakani de bennak kaydolunan Durmuş veled - i [illegible] nâm vakıf raiyyetin oğullarından rüsum - ü bennaklerin talebederin de-

[34] M. Çağatay Uluçay'ın, Saruhanoğulları adındaki eserinin 23, 24 sayfalarında, fotoğrafla alınmış bir vakfiye kopyası vardır. Manisa'da bulunan Revak Sultan tekke ve türbesine ait olan ve 773 tarihini taşıyan bu vakfiyenin altındaki imzalar arasında (Karaca Ahmed bin Süleyman-ı Horasani) imzası bulunuyor. Bazı yerlerde, medfen ve makamına rastlanan Karaca Ahmed ile bu imza sahibinin aynı şahsiyet olmaları, kuvvetle muhtemeldir. Bektaşî Vilâyetnamelerinde, Hacı Bektaş-ı Veli ile muasır ve münasebetdar gösterilen bu zat hakkında Şekayik tercümesinde, şu malûmat vardır :"Müşarünileyh, belde - i Acem'den mülûk evlâdından olup cezbeye yetişüb kendu beldesini terkedüb belde-i Rum'a vasılolub Akhisar nâm şehir kurbinde tevattun edüb elan kabri dahi anda ziyaretgâh imiş ve mezarına varub Hakdan şifa talebedüb dua eden marazı şifa bulub gidermiş. Şekayik Tercümesi. Sayfa : 33„ Bektaşi an'anesine karışan Karaca Ahmed hakkında fazla malûmat için,

dikde gıb bel - inkâr adul - u müslimînden Bali Halife bin Halil ve Dursun bin Hamza nâm kimesne liecl - iş - şehade hazıran olub mezbur İlyas ve biraderi Cafer zaviye - i mezburenin bennak tahrir olunan suret - i defter - i Hakanide mastur olan Durmuş veled - i نقال nâm kimesnenin sulbi oğullarıdır deyu edayı şehadet - i şer'iyye ettiklerinden şehadetleri hayyiz - i kabulde vaki olub mucibine hükmolunub bittaleb kayd - ı defter olundu Fi 18 Muharrem Sene 983

Şühud

İsa bin Ali — *Hacı Bostan bin Abdullah* — *Ahmed bin Hızır*

17

Elvan Baba Zaviyesi

(Manisa'da)

Veçh-i tahrir-i huruf budur ki Usta Ali bin Piri mahfil-i şer'e gelüb Mahmud Çelebi ibni قلم müvacehesinde takrir - i dâva edüb dedi ki bundan akdem mumaileyh Mahmud Çelebi Elvanbaba zaviyesine ben Şeyh olub mutasarrıf iken bilâsebeb benim hüccetim alub berat ettirüb zapteder benim dahi elim-

İlk Mutasavvifler'e bakınız. Eskiden, bugün bakiyesi bulunan ve Manisa'nın Horosköyü kuzeyinde kâin olan Karaca Ahmed Tekkesi civarında, bu isimde bir köy bulunduğu, bir çok vesikalarla sabittir. 31 numaralı sicil defterinin 330. sayfasında mukayyed bir beratta, Karaca Ahmed zaviyesi hakkında şöyle deniliyor : " . . . ve zaviye-i mezbûrenin tasarruf olunagelen mezreası defterde mezrea-i Karaca Ahmed iki pare yerlerdir Timurtaş oğlu Ali Bey Hacı Süleyman ile İbrahim nâm kimesnelerden satınalub Hoşkadem Paşaya vakfetmiş merhum Sultan Murad Han ve Ebulfeth Sultan Mehmed ve Sultan Bayazıd tabeserahüm mukarrer etmişler badehu Sultan Süleyman tabeserahü nişan-ı Hümayun vermiş deyu defterde mukayyeddir . . . " Bu kayıd, Manisa'daki Karaca Ahmed tekke ve türbesinin meşhur mutasavvif Karaca Ahmed'e ait olacağını kuvvetle göstermektedir.

de Çeşme Kadısı ile Manisa Efendisine hitaben emr-i şerifim vardır. Şer'ile görülsün deyu emr-i şerif iradedüb mazmun-u meymununda mezkûr Usta Ali zaviye-i merkumeye Şeyh olub eda-yı hizmet edüb kusuru ve mucib-i azil cerimesi yok iken mumaileyh Mahmud bilâsebep elinden alub berat ittürdügi vaki ise gene mezbur Ali'ye tevcihedüb arzidesin deyu ferman olunmagın Çeşme Efendisi tarafından fahr ül-müderrisin Camii kebir Müderrisi Mevlâna Mehmet Çelebi Naib-i münab olub akd-ı meclis olundukda mezbur Mahmud Çelebiye dahi sual olundukda cevab verüb didiki mumaileyh Usta Ali bundan akdem Mehmed nâm emred oğlanı tahrikedüb dört aydan tecavüz zaviye-i merkumeyi bıragub gittikde yeri hâli ve muattal kalub kadı bana arz verüb arz mucibince beratettürüb tasarruf eyleedim İlelan eda-yı hizmet üzereyin dedikde merkum Usta dahi oğlan tahrikedüb dört aydan mütecaviz zaviye-i merkumeyi bıragub gittiğin inkâr ile mukabele etdikde gıb bel-inkâr velistişhad adul-ü müsliminden Şeyh İsa Halife ibni Kemal ve Pir Ahmed bin Mahmud liecl-iş-şehade hazıran olub edayı şehadet-i şer'iyye edüb dediler ki mezbur Usta Ali Nasrullah Efendi merkum zamanında Mehmed nâm bir ehli-... oğlanı tahrikedüb alub gitti dört aydan tecavüzdür zaviye-i merkumeyi bıragub gittikten sonra Nasrullah Efendi merkum Mahmud Çelebiye arz verüb berat etdirüb eda-yı hizmet üzeredir. Veçh-işmeşruh üzre şahitleriz şehadet dahi ideriz dediklerinde şehadetleri baad ettadil iş-şer'i hayyizi kabulde vakia olub mucibine hükümbirle macera bittaleb kayd-ı siclolundu tahriren fi tarih-i evasıt-ı şehr-i Cemadelûlâ sene 984

Şühud ül-hâl

Seyyid Hayreddin bin	*Şehzade*	*İlyas bin*	*Hafız Mehmet bin*
Seyyid Bedreddin	*Ahmet Çelebi*	*Çalapvermiş*	*Yusuf*
Hüseyin Çelebi bin	*Hacı bali bin*	*Bostan bin*	*Muslihiddin*
اوتهبان	*Hasan*	*Ahmet*	*Halife İbni Hasan*

ve katib ül-huruf ve gayrühüm

18

İne Ali Zaviyesi

(Manisa'da)

Veçh-i muharrer budur ki zaviye-i İne Ali evkafına yevmi bir akçe ile Nazırı olan Ali meclis-i şer'de hüsn-ü ihtiyarım ile feragat eyledim dedigi bittaleb kayd-ı siclolundu. Tarih-i mezburda (984)

Şuhud ül-hâl

Yunus bin Abdullah   *Hacı Mahmud bin Aşık*   *ve gayrühüm*

19

Şeyh Abdi Zaviyesi

(Manise'da)

Veçh-i tahrir-i huruf budur ki mahrusa-i Manisa'da Şeyh Abdizade zaviyesi demekle maruf zaviyenin berat-ı şerif ile Mütevellisi olub evlâdından olan Mehmed Çelebi ibni Şeyh Abdizade mahfil-i şer'i şerife gelüb merhum ve mağfurunleh Mehmet Çelebi ibni Mustafa Çelebinin sagiresi Kerime'nin kıbel-şer'den vasisi olan kebir oğlu Mustafa Çelebi ve kebiresi غایب tarafından kaziye-i atiyüzzikre vekâlet-i mutlakalığı şer'an sabit olan fahr ül-mülâzimin Mehmed Çelebi İbn-i Abdülkerim Çelebi müvacehelerinde takrir-i dâva edüb dedi ki mahalle-i Camiikebirde şarkan mahalleden gelen suyolu harkı ile ve garben Çukurhamam'ın ayağı akan hark ile ve kıbleten Camiikebir ve şimalen Yahudiler sakin olduğu merhum Ali Ağa evi ile mahdud olan bir kıt'a bağçe [35] Zaviye-i

[35] Hududu tarifolunan bahçenin yerinde, bugün, Belediye Fidanlığının bir parçası bulunmaktadır. Zaviyenin de, bu bahçenin batısında, Ulucami'nin kuzeyinde bulunması gerekir.

merkumenin vakfıdır. Müteveffa-yı mezbur Mehmed Çelebi temellükedüb mutasarrıf iken fevtolub veresesi yedine intikal eyledi. Merkum Mustafa Çelebi varis-i kebir sulbi oğludur ve sagiresinin vasisidir ve merhum Mehmed Çelebi dahi kebire kızının vekil-i şer'isidir. Şar'ile vakfiyyetin talebederin dedikde verese-i merkume inkâr ile cevab verdikde gıb bel-inkâr vel-istişhad ve adul-ü müsliminden Mehmed bin Ali ve Şami dede dimek (le) maruf Haci Sinan Dede bin Ali ve Mustafa bin İskender ve Memi bin Mustafa liecl iş-şehade hazurun olub eda-yı şehadet-i şer'iyye edüb dediler ki hududu zikrolunan bağçe kadimden Şeyh Abdizade vakfı demek ile marufdur. Zaviye-i merkumenin vakfıdır Şahitleriz şehade dahi ideriz dediklerinde şehadetleri bade et-tadil iş-şer'i hayyiz-i kabulde vaki olub mucibine hükümbirle bittaleb kayd-ı siclolundu Tahriren fi evasıt-ı şehr-i Receb ül-mürecceb Sene 984

20

Şeyh Mahmud Zaviyesi [36]

(Yengi'de)

Veçh-i muharrer budur ki nahiye-i Yengi'ye tâbi Şeyh Mahmut zaviyesine berat-ı padişahi ile şeyh olan Behram bin Abdullah mahfili şer'de Kazgancı Ahmed nâm kimesne müvacehesinde dâva edüb mezbur Ahmed Manisa Kadısı Naibi arzı ile bana nameheldir deyu garaz etdirüb berat etdirmiş kim arzetti sual edin dedikde mezbur Ahmed'e sual olundukda mahkeme Naibi Mehmed Çelebi arzidivir dedikde merkum Meh-

[36] Hicrî 1000 tarihlerine kadar olan sicil defterlerinde "Yengi" adı ile bir nahiye geçmektedir. Fakat, bugün, Manisa'nın ne böyle bir köyü, ne de bir nahiyesi mevcut değildir. O tarihlerde köy kaydı ile geçen Turgutlu'nun da, bu Yengi nahiyesine bağlı olduğu vesikalardan anlaşılmaktadır. Şu halde, Yengi nahiyesi, ya ortadan kalkmış veya adı değişmiş; bir köy haline geçmiştir. Şu kadar ki, bulunduğu kesim, Manisa'nın doğusunda, Turgutlu çevresidir.

med Çelebi'den dahi sual olunub inkâr ile cevab verdikde mezbur Ahmed'den istişhad olundukda şahid bulunmadım şahidden âcızım dediği mezbur Behram talebi ile kayd-ı siclolundu tahriren fi evasıt-ı şehr-i Ramazan sene 984

Şühud- ül-hâl

Yunus Bey ibni Abdullah — *Mahmud Çelebi bin Cebeci* — *Hacı Mehmet bin Ali* — *ve gayrühüm*

21

Kâtib Adil Zaviyesi (Palamut'da)

Oldur ki Palamud nâm [37] Kariyede Kâtib Adil zaviyesinin evlâddan olub berat-ı şahi ile tasarruf eden Nuh ve Mustafa ve İbrahim ve gayriler Bayram bin Davut nâm kimesne müvacehesinde takrir-i dâva edüb mezbur zaviye-i mezbure yerlerinden tasarruf edüb bu âna gelince sekizde bir öşür alub hâlâ inadeder dedikde mezbur Bayram on yıl mikdarıdır ki sekizde bir aluruz sana dahi onda bir viririz didikleri kayd-ı siclolundu fit-tarih il-mezbur (988)

Şühud ül - hâl

Mehmed Bey Yusuf — *Kasab Mehmed Kemal* — *Osman bin Satılmış* — *ve gayrühüm*

22

Haki Baba Zaviyesi [38] (Manisa'da)

Nefs-i Manisa'da vaki Haki Baba Zaviyesine Şeyh olan Sina Halife meclis-i şer'i şerife hazır olub Murtaza bin Seydi Ali muvacehesinde zikrolan meşihat mezbur Murtaza'ya tevcih

[37] Palamut, bugün, Akhisar kazasına bağlı bir köydür.

[38] Haki Baba tekkesi ve Mescidi, aynı binada olub bugün, Manisa'nın dış mahalle semtinin güneyinde aynı adı taşıyan mahalle kenarındadır. Etrafı, duvarla çevrili olan binanın avlusunda, küçük bir mezarlık bulunmaktadır. Burada, mezarlıktan ayrı taş temellerle çevrilmiş, dikdörtgen biçiminde bir mezar vardır ki halk, buna, Haki Baba türbe-

olunmak üzre hüsn-ü ihtiyarım ile feragat eyledim deyu ikrar ve itiraf etmegin mahüve el-vaki mezbur Murtaza talebiyel siclolundu (999)

Şühud ül - hâl

Kıdvet ül-akran Karagöz Ağa	*Mustafa Çelebi bin Ahmed*	*Mahmud Çavuş bin Ali*	*Ahmed bin Ali*

23

Yarhasan Dede Medfeni [39] (Manisa'da)

Mahrusa-i Manisa mahallâtından Yarhasanlar mahallesi ahalisinden Haci Bey ibni Hasan ve Mehmed Bey ibni Kasım

---

si demektedir. Bu mezarın yanı başında, iki asırdide servi, yanyana yükselmektedir. Yukarda bilmünasebe işaret edildiği veçhile, 773 tarihli Revak Sultan Vakfiyesinde, Haki Baba'nın imzası da bulunmaktadır. Bundan, bu zatın Saruhanoğulları devri şahsiyetlerinden biri olacağı anlaşılmaktadır.

[39] Bu vesikada, adı geçen Yarhasan Dede'nin kabri, halen mevcud olub Yarhasanlar camii güneyindeki ev bloku içinde bulunmaktadır. Halk ağzında, Yarhasan Dede diye anılan bu zatın, Hicri 999 ve Milâdi 1590 yılında da, aynı namı taşıdığı görülüyor. Bundan, Yarhasan Dede'nin, 15 ve belki de 14. asırda hayatta bulunması lâzım geldiği anlaşılmaktadır. Saruhanoğullarından Hızır Paşa, Sofu Sündük adında birine, aynı ismi taşıyan bir çiftliği vakfetmiştir. Buraları, Osmanlıların eline geçtikten sonra, Sultan Mehmet (Fatih) ve Bayazıt Han (2. Bayazıd) da, aynı geleneği devam ettirerek bu çiftliği vakfetmişler. Nihayet, Yavuz Selim de, burayı, Derviş Hasan namında birine vakfetmiş. (Saruhanoğulları. M. Çağatay Uluçay. Sayfa : 38) Yarhasan Dede, bu Derviş Hasan ise, yaşadığı devir, taayyün etmektedir. Yarhasanlar camiinin kıblesinde bir çeşme vardır ki, kitabesinde; "Çeşme-i Derviş Hasan'dan daim iç ab ı zülâl„ mısraı göze çarpar. Fakat, burada, Derviş Hasan, çeşmenin bânisi değildir. Zira, gerek birinci mısradaki "Bir sahib i hayır„ terkibinden, gerek altta bulunan 1176 Hicri tarih rakamından, çeşmenin, başka biri tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. (Manisa Tarihi. Sayfa : 108). Şu halde, bu cami ile Derviş Hasan ve Yarhasan Dedenin ilgisi, açıkça görülmektedir. Ancak, bu iki ismin, aynı şahsa mı, yoksa, ayrı ayrı iki zata mı ait olduğu, kesin olarak belli değildir. Cami, muhtelif zamanlarda tamir görmüş ve en eski mescid şekli tamamiyle kaybolmuştur. Bu camiye (Emir Çavuş mescidi) de derler.

nâm kimesneler meclisi şer'i şerife hazır olub mahalle-i mezburda vaki merhum Yarhasan Dede medfun olduğu mevzi kurbünde kapu yanında olan dar-ı müsterahı (helâ) yeri merhum-u mezburun medfun olduğu mahallin müteallekatındandır hâlâ Eyüb nâm kimesne zikrolan dârda sâkin olub zikrolan müsterahı kaldırmaz üzerine varılub ref'olunmasın talebederiz deyu ilâm etdiklerinde kıbel-i şer'den Mevlâna Musli Efendi irsal olunub zeyl-i kitabda esamileri mezkûr olan müslümanlar ile üzerine varub merkum Eyub'dan sual olundukda zikrolan yer benim mülkümdür merhumu mezburun yeri olduğun bilmezem deyu inkârla cevab verüb mezburandan sıdk-u kavline beyyine teleb olundukda Osman bin Torbalı ve Musa bin Kurd ve Hasan bin Abdullah ve Hacı Veli bin Hasan ve Musa bin Mehmed nâm kimesneler gelüb mezkûrdan hanenin yeri Yarhasan Dede medfun olduğu yerin müteallekatındandır vakıf yerdir bu hususa şahitleriz şehadet dahi ideriz dediklerinde şehadetleri makbul olduğunu Mevlâna-yı mezbur ilâm etmeğin mahü-vel-vaki siclolundu (999)

Solak Hüseyin Bey ibni Abdullah — *Ali Bey ibni Ferhad* — *Ali bin Ahmed Arpacı* — *Memi bin Ahmed Müdderris*

Nasuh bin Emir

24

Türbei Sefid

(Manisa'da)

Sebeb-i tahrir-i kitab oldur ki işbu darende-i ferman-ı Hümayun meserretmakrun Mustafa hakkında mezid-i inayet-i padişahanem zuhura getürüb nefs-i Manisa'da vâki türbe-i sefid'de ref'olunan Mahmud yerine sene tis'a ve tis'in ve tis'a mie Rebiyyülâhirinin onbeşinci günüden yevmi bir akçe ile Cüzü'han nasbedüb bu berat-ı Hümayun'u verdim ve buyurdu(m) ki varub hizmet-i lâzimesin müeddi kildıktan sonra tayin olu-

nan yevmi bir akçe vazifesin Saruhan memlehası mahsulünden alub mutassarrıf ola şöyle bileler alâmet-i şerife itimad göstereler tahriren fil yevm il-hamis aşer şehr-i Rebiilâhir sene tis'a ve tis'ine ve tis'a mie (999)

Bemakam - ı Kostantaniyye

25

Kara Dede Zaviyesi [40]

(Işıklar köyünde)

Nişan-ı şerif-i âlişan-ı sultani ve tuğra-yı garra-yı cihansitanı Hakani bade bil avn ir-rabbani hükmü oldur ki Manisa'da Işıklar nâm kariyede Kara Dede zaviyesine tahminen yevmi bir akçe ile Şeyh olan darende-i ferman-ı Hümayun Muhiddin eda-yi hizmet ederken Hüssam ve Kadri nâm kimesneler bilâ sebeb alub hayfetmegin giru mukarrer olmak babında inayet rica etmegin sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu virdüm ve buyurdum ki varub kemakân Şeyh olub hizmet-i lâzimesin müeddi kıldıkdan sonra tahminen yevmi iki akçeye mutasarrıf olub vakıfın ruhu içün ve benüm devam-i devletüm içün duaya müdavemet göstere Hane-i avarızdan ... vire Şöyle bileler Alâmet-i şerife itimad kılalar Tahriren fit-tasi'i aşere şehr-i Şaban Sene semane ve tis'ine ve tis'a mie (998).

Bemakam - ı Kostantaniyye

26

Belen Dede Zaviyesi [41]

(Belen - Manisa'da)

Nişani şerif-i âlişan-ı Hakani hükmü oldur ki

Kaza - yı Manisa'ya tabi Belen nâm kariyede vaki Belen Dede zavlyesine evlâdiyet üzere berat - ı şerif ile mutasarrıf

---

[40] Kara Dede zaviyesinin, Yunddağında olduğu ve "Kara Dede Öküz Viran" denildiği, 12. sicil defterinin 91. sayfasından öğreniyoruz.

[41] Manisa'ya tabi Yunddağında diğer küçük bir Belen köyü vardır. Bu köyün batısında ve Menemen boğazının kuzeyinde bir dağ bulunuyor ki adına Çağa dağı deniyor. Bu dağda, Çağa Dedesi denilen bir yatır vardır. (Saruhanoğulları. Sayfa : 115')

olan işbu darendegânı ferman - ı şerif Safer ve Cafer'in üzerlerinden nısıf hisse âhare mutasarrıf olan Mehmed nâm kimesne bir tarik ile zaviye - i mesfuru kenduye berat etdirmesiyle mezburana külli gadir olmagın minval - i sabık üzre zaviye-i mezbureden nısıf hisseyi giru markuman Sefer ve Cafer'e tevcih edub berat - ı şerif buyurulmak ricasına Kadısı Mevlâna-Ahmed arzetmegin sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm varub kemakân zaviye-i mezburede nısıf hisse berkarar ı sabık mutasarrıflar olub vakıfın ruhu içün ve benüm devam -ı devletüm içün duaya müdavemet göstere Bu babda hiç ahad mâni olmıya Şöyle bileler Alâmet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi sadis-i aşer şehr-i Şaban il-muazzam min şühur Sene erbaa ve elf min Hicretün Nebeviyye el - muzafferiyye aley-yi efdal it - tahiyye vet - tekrim vet - teslim (1004).

Bemakam - ı Konstantaniyye

27

Ocak Dede Türbesi (Belen - Köşkbaşı'nda)

Manisa Kazasına tabi Belen nahiyesinde vaki Köşkbaşı nâm mevzide merhum Ocak Dede'nin Türbei şerifelerinde Türbedar olan Ferman nâm kimesne eda - yı hizmet etmeyüb ref'i lâzım olmagın yerine yevmi bir akçe ile işbu rafi-i tevki i refi-i saadetnişan İsa bin Taşkın ملتفين meheldir deyu Kadısı Naibi Mehmed arzetmegin sadaka edüb bu berat - ı hümayunu verdüm ve buyurdum ki varub mezburun yerine anda türbedar olub hizmet-i lâzimesin.... ve müeddi kıldıkdan sonra yevmi bir akçeye mutasarrıf olub vakıfın ruhu içün ve benim devam-ı devletüm içün duaya müdavemet göstere bu babda kimesne mani olmayub dahl - ü taarruz kılmıya Şöyle bileler Alâmet - i şerife itimad kılalar Tahriren fil-yevm il-hamis vel-işrin şehr-i Şaban il - muazzam min şühur sene sitte ve elf min - el - hicret in - Nebeviyye aleyh - i efdal ittahiyye (1006)

Bemakam - ı Kostantaniyye

28

Sofu سوندك Sündük Zaviyesi [42] (Manisa - بوركجى Börkçi)

Kıdvet ül-Kuzat vel-hükkâm maden il-fazl-ü vel-kelâm Manisa ve Akhisar kadıları zidefazlühüma tevki - i refi -i hümayun vasıl olucak malûm ola ki darende-i fermanı Hümayun Ali Dede nâm kimesne dergâh-ı muallâma arzıhal idüb Manisa kazasında Börkçü (Börekçi) بوركجى nâm kariyede Sofu Sündük سوندك nâm zaviyenin evkafından bazı yerleri içün Hüseyin nâm Sipahi mutasarrıf olduğum Hacı İbrahim nâm kadim toprağındandır deyu dahledermiş imdi buyurdum ki hükmü şerifim ile vardıkda südde-i saadetimden verilmiş mühürlü sahih suret-i defter-i cedid-i Hakaniye nazar edüb göresiz Niza'olunan yerleri selâtin-i maziyeden biri vakıfa temlik idüb ol dahi vakfidüb vakfiyyeti defter-i atik ve cedidden(de) musarrah kaydolunmuş ise haliya mezbur Sipahi ol veçhile dahlederse men' ve def edüb ol yerlerin öşür ve resmin vakfiçün alıviresiz âharı dahlettirmiyesiz tekrar şikâyet ettirmiyesiz Eslemiyeni arzeyliyesiz ve şimdiye değin buna aid olandan nesnesin dahi almışlar ise badehu... giru alıveresiz bu defa fasl-ı husumet eyliyesiz Şöyle bilesiz ve baad-en-nazar bu hükmü şerifimi elinde ibka edüb alâmet i şerife itimad kılasız tahriren fi evahiri şehr-i Ramazan sene hamse ve elf (1005)

Bemakam - ı Kostantaniyye

29

Aynı Ali Zaviyesi [43]
(Manisa'da)

Oldur ki mahmiye-i Manisa'da vaki merhum Aynı Ali zaviyesinde Şeyh namına olan Süleyman nâm kimesnenin hain

[42] Yürükler arasında yaptığım bir folklor tedkikinde. Sündük şeklinde kullanılan bu söz, obur ve sıkılmaz, anlamına gelmektedir.

[43] Manisa'da aynı Ali camii ve türbesi, bugün de mevcuttur. Burada türbenin çevresinde eski bir mezarlık vardır ki, Belediyece, Park haline konacaktır. Türbe, bu mezarlığın ortasında olup altı kenarlı ve

olub istikamet ve diyaneti olmayup vakfı harabedüp müsafir odasın yıkub نقصا bey'edüp ve vakfın bağları ve evin dahi bey' edüp elhasıl hayindir hiyaneti zaahir ve bahirdir azli lâzım olmuşdur deyu ahali-i mahallesinden cemmigafir ve âyan-ı Vilâyetten nice kimesneler hassaten Şehzade Efendi dahi hiyanetine alâ tarik üş-şehade ihbaredüb kaydolundu (8 Recep ül-mürecceb Sene 1009)

Şühud ül - hâl

Hacı Mustafa İbni Hacı Mehmet	*Mahmud bin Hamza El-muhzir*	*İlyas bin Ali el-Muhzir*	*Mehmet Halife İbni Osman*
Mehmed bin Şuca'	*Musa Fakih ibni Dede Bali*	*Sinan bin Hasan*	

30

Şeyh Salur Zaviyesi
(Parsa'da)

Nişan-ı şerif hükmü oldur ki Manisa kazasına tabi Yengi nahiyesi kurbinde Parsa nâm kariyede Şeyh Salur zaviyesi demekle maruf zaviyeye mutasarrıf olan Mustafa nam kimesne cahil olub şart-ı vakıf mucibince tilâvet-i Yasin'e kaadir olmayup her veçhile ref'i lâzım olub yerine işbu darende-i fer-

kurşun kubbeli gayet sağlam bir binadır. Bu türbenin yanında vaktiyle hayır için lokma dökülürmüş. Bir de mezarlığın sokak kapısına yakın bir yerinde bir kuyu vardır. Eskiden genç kızlar, bu kuyuya seslenerek kısmet isterlermiş. Bu gibi gelenekler, halkın, Aynı Ali'ye zamanla, kudsiyet verdiğini göstermektedir. Osmanlı Müelliflerinde «Muhasibin-i Osmaniyeden» kaydı ile bahsedilen (Cilt: 3. Sf: 286) Aynı Ali Efendinin, Manisalı bir Zaim'in oğlu olduğu işaret ediliyorsa da, bunun, burada yatan zat olmadığı, son incelemeler neticesinde anlaşılmıştır. Hicrî 1017 tarihinde Mısır Defterdarı olan Aynı Ali Efendinin kurduğu zaviyeden 984 tarihinde bahsedilemiyeceği meydandadır. Hicrî 922 ile 1000 tarihleri arasındaki sicillerde «İne Ali» şeklinde rastlanan bu zatın Tekke, türbe ve mescidinin daha o zamanlarda meşhur olduğuna bakılırsa İne Ali'nin, daha önceki asırda yaşamış bulunduğuna hükmedilebilir.

man-ı Hümayün Şeyh Osman mehel ve lâyık olduğun Kadısı Mevlâna Mustafa arzetmegin sadaka edüp bu berat-ı şerifi virdüm ve buyurdum ki varub anda zaviyedar olup meşrut-u vakıf mucibince Yasin-i şerif tilâvet edüp hizmet i lâzimesin müeddi kıldıktan sonra cihet-i Zaviyedarlık her ne ise ana mutasarrıf olup vakıfın ruhu ve benüm devam-ı devletüm içün duaya müdavemet göstere Olbabda hiç ahad mani olmıya dahl-ü taarruz kılmıya Şöyle bileler alâmet-i şerife itimat kılalar Tahriren fil-yevm ül-işrin şehr-i zilhicce Sene sitte ve elf (1006)

Bemakam - ı Kostantaniyye
El - mahrusa

31

Kozluca Baba Zaviyesi

(Belen'de)

Manisa kazasına tâbi Belen nahiyesinde Kozluca Baba nam zaviyede Şeyh olan Mahmud'un edayı hizmet etmediğinden maada ihmali ile zaviye-i mezbure harabe müşerref olub yerine işbu darende-i ferman-ı Hümayun İbrahim herveçhile mehel ve müstâhak olmagın yevmî bir akçe ile berat-ı şerif ricasına Kadısı Naibi Mevlâna Mustafa arzeylemegin sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki varub mezburun yerine zaviye-i mezburede şeyh olub hizmet-i lâzimesin müeddi kıldıkdan sonra yevmî bir akçeye mutasarrıf olub vâkıfın ruhu içün ve buyurdum ki devam-ı devletüm içün duaya müdavemet göstere şöyle bileler Alâmet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fil-yevm is-sadis vel-işrin Rebiyüllâhir Sene sitte ve elf (1006)

Bemakam-ı Kostantaniyye

32

İshak Çelebi Zaviyesi [44]

(Manisa'da)

Nişan-ı şerif-i âlişan-ı sultani oldur ki Silâhdarlarını cemaatından Seksendördüncü bölükde yevmî üç akçe ulûfeye mutasarrıf olan işbu rafi-i tevki-i refi-i şehriyari kıdvet ül-akran Ahmed bin Abdullah zidekadrühu südde-i saadetime gelüb arzıhal sunub nef-si Manisa'da vaki Saruhanoğlu merhum İshak Çelebi zaviyesi kenduya verilmek rica eyliyecek mutasarrıf olduğu yirmi üç akçe Ulufesi Hazine-i Âmireye kalmak üzre verilmek ferman-ı şerifim olmagın hakkında inayet-i Husrevanem zuhura getürüb zaviye-i mezburenin zaviyedarı olub ref' olunan Ali ve Hussam ve gayriler sene sitte ve elf Cemad el-âhiresinin dokuzuncu gününde zaviyedar nasbolunub bu berat-ı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki varub zaviye-i mezbureyi her kimin tasarrufunda ise veçh-i meşruh üzre yerlerine zaviyedar olub bundan evvel ne veçhile mutasarrıf ise mezkûr dahi o veçhile mutasarrıf olan mezkûrun Ulûfesi Hazine-i Âmireye kalmak üzre verilmiştir. Olbabda hiç ahad mezkûrun zaviyedarlığına dahl ü taarruz etmeyüb mani ve mezahim olmıya şöyle bilesiz âlâmet-i şerife itaat kılasız tahriren fil-yevm il-hadi aşer min şehr-i Cemad el-ulâ Lisenete sitte ve elf (1006)

Bekam-ı Kostantaniyye

---

[44] İshak Çelebi'nin, Manisa'da Ulucami adında bir eseri ile, bunun yanında, bir de medresesi vardır. Bundan başka, harabesi hâlâ mevcut olan Mevlevihanesinin, Hicrî 770 tarihinde yapılmış olduğunu Evliya Çelebi nakletmektedir. İshak Çelebi'nin zaviyesinin, şehrin neresinde bulunduğunu, kesin olarak, tesbitetmek mümkün olamamıştır.

İshak Çelebi'nin, Kırtık köyünde de bir zaviyesi olduğu anlaşılıyor. Belki de bu, Kırtık Baba için yaptırdığı zaviyedir. Saruhanoğulları. M. Çağatay Uluçay. Sayfa : 119, 120.

33

Evbaş Dede zaviyesi [45]

(Kalemli - Manisa'da)

Manisa kazasına tâbi Kalemli nam kariyede Evbaş Dede zaviyesi Nuh nâm kimesne üzerinde olub deyyus olmakla namehel olub azli lâzım olmagın yevmî bir akçe ile işbu rafi i tevki-i refi-i şehriyari kıdvet ül-meşayih ves-salikin eş-Şeyh Musli nâm kimesne meheldir deyu Kadısı Naibi Mevlâna Mahmud arzetmegin sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki varub mezburun yerine zaviyedar olub hizmeti lâzimesin müeddi kıldıktan sonra yevmî bir akçeye mutasarrıf olub vakıfın ruhu ve benüm devam ı devletim içün duaya müdavemet göstere Bu babda hiç ahad mâni olmıya Şöyle bilesiz Alâmet - i Şerife itimad kılasız Fil - yevm üs - salis aşere Safer ül - muzaffer minşühur Sene seb'a ve elf (1007)

34

Karagöz Baba

(Manisa'da) [46]

Oldur ki Karagöz Baba evkafına Mütevelli olan Üstad Mehmed bin Hüseyin nâm kimesne Hamza Çelebi bin Elhac Sefer müvacehesinde takrir-i daava edüb mezbur Hamza'nın kıbleten Magrıbi evine şarkan Mezaristana şimalen tarik-i âm garben tarik'i âm ile mahdut tasarrufunda olan müteaddit evler cümlesi kadimden vakıftır Vakfiyet üzre zaptolunmuştur

---

[45] Zaviyenin bulunduğu Kalemli köyü, Manisa'ya tabi Yunddağı köylerindendir.

[46] Karagöz Baba'ya ait bir zaviyenin, Karaköy semtinde olduğu, 15. defterin 304. sayfasında kayıtlı olduğu gibi, Saruhanoğulları eserinde, bu zaviyenin, Bezzazlar sukunda bulunduğu da, ayrıca zikredilmektedir. Sayfa : XV.

Mezbur Hamza ne veçhile tasarruf eder Şer'ile sual olunub vakfiçün talebederim dedikde gıb-es-sual mezbur Hamza inkâr edüb ben Sürmelü'nün سرملولك kız karındaşı Kerime'den iştira eyledüm Vakf idügün bilmem dedikde mezbur Mehmedin dâvasına muvafık beyyine talebolundukda Kerim bin Mehmed ve İbrahim bin Hamza nâm kimesneler liecl iş-şehade meclis-i şer'i şerife hazıran olub eda-yı şehadet-i şer'iyye edüb filhakika zikrolunan hudud-u erbaa ile mahdut evler cümlesi vakıftır Vakfiyyet üzre tasarruf olunmuşdur Vakfiyetine şahitleriz Şehadet dahi ideriz deyu şehadet eylediklerinde şehadetleri hayyiz-i kabulde vaki olub maveka mucibine hükümbirle bittaleb kayd-ı siclolundu Hurrire fi (4 Evvel ir-rebiin tisa ve elf (1009)

Şühud ül-hâl

Hacı Receb bin Mahmud — *Hasan bin Mehmed* — *Mehmed bin Hasan* — *Hasan bin Ramazan* — *Mustafa bin Hasan*
Hasan bin Bali

35

Abdal Bayazıd Zaviyesi

(Palamut - Manisa'da)

Oldur ki Palamut nahiyesinde vaki Sakarkaya nâm Kariyede vaki Abdal Bayazıd zaviyesi demekle maruf zaviyenin şeyhi olan İlyas bin Durmuş nâm kimesne işbu hâmil ül-kitab Şahbende bin... nâm kimesne müvacehesinde ikrar ve itiraf edüb kariye-i mezbure kurbinde vaki kıbleten Hasan Yeri Şarkan Depecik burnu şimalen arz-ı haliye garben köy yeri ile mahdud tahminen yirmibeş dönüm mikdarı bir kıt'a yeri ve bir kıt'a dahi ki kıbleten Kalaycı yeri şarkan mezarlık, şimalen köy yeri garben yumrutaş ile mahdut tahminen yetmiş dönüm mikdarı yer dahi ki zaviye-i mezbure yerlerindendir zikrolunan iki kıt'a yerin hakk-ı tasarrufun mezbur

Şahbende'ye tefviz idüb mukabele-i tefvizde nısıf guruş resm-i tapu. alub tasarrufuna izin verdüm Bad el-yevm varub mutasarrıf olsun dedikde el-mukirrin lehü el-mezbur Şahbende dahi mukirr-i mezbur İlyas'ı ikrar-ı meşruhunda vicahen tasdikedüb maveka gıb et-taleb kayd-ı siclolundu Hurrire fi (1009)

Şühud ül-hâl

Mevlâna Memi Efendi El-müstaid — *Ali Big İbni Hasan* — *Hasan Fakih İbni Muharrem* — *Şahbende bin Evrenos*

İlyas bin Süleyman — *Hüseyin bin Dede Bali*

36

Mütekaidin Emirleridir

Emir il-ümeray il-kiram kebir il-küberay il-fiham zülkadr-i vel-ihtiram sahib ül-izz-ü vel-ihtişamı el-muhtas bimezid-i inayet il-melik ül-âlâ sabıka Tamşuvar Beylerbeyisi olub bilfiil Aydın ve Saruhan sancaklarında Muhassıl-ı Emval olan Mehmed dame ikbalühu ve mefahir ül-Kuzat vel-Hükkâm maden ül-fezail-i vel-kelâm Aydın ve Saruhan ve Sığala ve Biga ve Karasi sancaklarında güherçile hizmetine tayin olunan mütekaidin Mukataatı Müfettişi mevlâna Alâeddin ve Toprak kadıları zide fazlühüm tevki-i refi-i Hümayun vasıl olucak malûm ola ki Liva-yı Saruhan'da vaki Mütekaidin ve Zaviyedaran ve Tekkenişin ve bilcümle güherçile hizmetine tayin olunanların bedelleri akçesi cemine berat-ı şerif ile berveçh-i iltizam olan Memi Dersaadetime arzıhal sunub zikrolunan sancakda vaki olub iltizamıma dahil olan Mütekaid ve Sipahizadegân ve Tekkenişin ve Zaviyedaran ve haric-i ezdefter ve bilcümle beratımda mukayyed olan taifenin iltizamım mucibince onikişer gün kâr hanede hizmet edüp ve hizmete varmıyanlardan herbirinden bedel-i hizmet yüzer akçe taleb olundukta Toprak Kadıları mücerred tahtı Kazalarımızda güherçile kârhanesi yokdur ve kârhane olan yerler dahi mesafe-i baide (de) dir ve taife-i

mezbureyi gönderemeziz ve bu makule nesne teklif olunagelmemiştir deyu teallül etmekle zapt ve tasarrufuma mani olurlar bu sebeb ile mal ı miriye gadir ve iltizamıma küllî zarar müterettib olmuşdur Şart-ı iltizamım ve beratım mucibince taife-i mezburenin bedel akçeleri tahsil olunmak babında emri şerifi rica ederim deyu bildirdi İmdi buyurdum ki hükm-ü şerifim ile vusulbuldukda hususu mezbure ﺍﻭﻛﻠﺖ veçhile mukayyed olup dahi siz ki Toprak Kadılarısız Emin - i mezkûrun elinde olan beratı mucibince Saruhan sancağında vaki olan Mütekaid Sipahi ve Sipahizade ve Tekkenişin ve Zaviyedaran ve haric-i ezdefter ﺩﻭﺭﺑﻨﺪ üzerinde olmıyan ve hizmet eda etmiyen ve bilcümle beratında mukayyed olan taife müstakil güherçile hizmetine tayin olunmuşdur Herbirinizin taht-ı Kazasında sakin olan taife-i mezburenin her neferi onikişer gün varub kârhanede hizmet edüb ve hizmet etmiyenler avarız-ı divaniye ve tekâlif -i örfiyye ve hizmet - i güherçile mukabelesinde bedel-i hizmet yüzer akçe alıverüb vesair hukuk ve rüsim ve cürm-ü cinayet ve badıheva ve âdet - i agnamların dahi kanun üzre bunlara alıverüb kat'a olveçhile bir ferde teallül ve inad etdirmiyesiz ve sen ki Muhassıl-ı müşarünileyhsin ki Müfettişsin bu hususu kemal - i tekayyüd ile mukayyed olub veçhi meşruh üzre taife-i mezburenin bedel akçelerin vesair rüsumlerin cem ve tahsilinde ikdamı tam ve dikkat-ü ihtimam eyliyesin şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın tahriren filyevm is-sani şehr-i safer ül-muzaffer sene semane ve elf

Bemakam - ı Kostantaniyye
El - Mahrusa

Vusul ve kayd fi 28 şehr-i Receb ül-mürecceb sene 1009

37

Sindel Baba Zaviyesi [47]

(Yengi-Manisa'da)

Kaza-yı Yengi'ye tâbi Sindel Baba zaviyesine kadimden berat-ı şerifle işbu darendegân-ı ferman-ı hümayun Hüseyin bin Mustafa ve Şaban Dede bin Ali nâm kimesneler mutasarrıflar iken âhardan Muharrem nâm kimesne bir defa bilâsebep üzerlerinden alub mer-i şerifle tekrar şer'ile görülüb mezburlara hükmolunub ellerine huccet-i şeriyye verilüb mutasarrıflar iken âhârdan Beşir nâm kimesne alub gadrolmagın gene mukarrer kılınub berat-ı şerifim ricasına Saruhan sancağı Bigi kıdvet ül-ümeray il-kiram Hacı Mehmed dame izzühu arzeylemegin sadaka edüb bu berat-ı hümayunu verdüm ki varub mezkûr Hüseyin bin Mustafa ve Şaban Dede bin Ali zikrolunan zaviyede kemakân kizmzt-i lâzimelerin müeddi kıldıkdan sonra mukaddema ne vçehile mutasarrıf oluvermişler ise gene ol veçhile mutasarıflar olub vaakıfın ruhu ve benüm devam-ı devletüm içün duaya müdavemet göstere(ler) olbabda kimesne mani ve dafi olmayub asla dahl-ü taarruz kılmayalar şöyle bileler alâmet-i şerife itimad kılalar Tahriren fi evahir-i şehr-i Rebiilevvel sene tis'a ve elf min el-hicret ün-Nebeviyye aleyh-i efdal it-tahiyye (1009)

Bemakam-ı Kostantaniyye
El-mahrusa

---

[47] Bugün, Manisa'nın, Sindelli adında bir köyü vardır. Sindel Baba zaviyesinin, Belen nahiyesine tabi Kıran köyünde de bulunduğu 38. sicil defterinin 89. sayfasında mukayeddir.

38

Yolageldi Baba Zaviyesi [48] (Gürle - Manisa'da)

Nişan-ı şerif hükmü oldur ki Manisa'ya tâbi Gürleye nâm kariyede vaki Yolageldi zaviyesine yevmî bir akçe ve berat-ı şerifle mutasarrif olan işbu darende-i ferman-ı vacib ül-iz'an fahr üs-suleha Şeyh Hüseyin edayı hizmet edüb azlini icabeder hususu yogiken Ahmed nâm kimesne biveçh elinden alub hayf etmegin giru mezkûr Hüseyin meheldir deyu mukarrer olmak babında kadısı efdal il-Kuzat ül-müslimin Mevlâna Şeyh Mehmed zide fezailühu arzeylemegin sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki varub kemakân anda üslûb ü sabık üzre zaviyedar olup hizmet-i lâzimesin mer'i ve müeddi kıldıkdan sonra yevmî bir akçeye mutasarrıf olub Vaakıfın ruhu ve benüm devam-ı devletim içün duaya müdavemet göstere bu babda kimesne mani olmayub dahl-ü taarruz kılmaya Şöyle bileler Alâmet-i şerife itimad kılalar Tahriren fi evahir-i şehri Cemaziyelevvel sene tis'a ve elf mine el-hicret in-Nebeviyye aleyh-i efdal it-tahiyye (1009).

Bemakam-ı Kostantaniyye
El-mahrusa

39

Kız Bacı Dede Zaviyesi [49]

(Palamud'a bağlı Üçhavlu-Manisa'da)

Akza Kuzat ül-müslimin evlâ vülât ül-müvahhidin maden ül-fazl-ü velyakin hüccet ül-Hak alel halk-ı ecmain varis-i ulûm

[48] Bugün, bu köye, Gürle adı verilmektedir. Manisa'nın batısında, aynı adı taşıyan dağın boğazı üzerinde kurulmuştur. Köyün yanıbaşında berrak ve gür bir su kaynağı vardır ki, orada bulunan değirmenleri çeviren su budur. Bu kaynağın etrafında bulunan kadim bir mezarlığın ortasında, Yolageldi Baba'nın türbesine ait temelleri bugün görmek mümkündür.

[49] Zaviyenin bulunduğu köy, bugün, Akhisar'a tabidir.

ül-Embiya vel-mürselin Mevlana Manisa Kadısı zidet faziletehu tevki-i refi-i Hümayun vasıl oulcak malûm ola ki darende-i ferman-ı vacib ül-iz'an Mehmed nâm kimesne südde-i saadetime gelüb şöyle arzeyledi ki kaza-yı mezburda Palamud nahiyesinde Üçhavlu nâm kariye kurbinde Kızbacı Dede Zaviyesinin beratla Zaviyedarı olub kariye-i merkume de bir çiftlik yeri Selâtin-i maziyeden biri Vaakıfa temlik edüb vakfiyyeti defatir-i atika ve hâlâ defter-i cedid-i Hakanide mukayyed olub kadimden vakfiyet üzre tasarruf olunagelmiş iken hâlâ kariye-i mezbure Sipahisi kariyenin sınıru içindedir deyu öşrüne dahledermiş Buyurdum ki Hükm-ü şerifimle vardıkda südde-i saadetimden ihrac olunmuş mühürlü sahih suret-i defter-i cedid-i Hakani talebedüb göresin Çiftlik-i mezburu Selâtin-i maziyeden biri Vaakıfa temlik etdügüne sahih tugralı Mülkname-i Hümayunu olub veyahud Mülkname mucibince vakfiyeti defter-i atikda ve hâlâ defter-i cedid-i Hakanide musarrah kaydolunmuş ise çiftlik-i mezburu öşrün vakfiçün zaptettiresin Hilâf-ı şer' ve kanun ve şart-ı Vaakıfa mugayir-i defter kimesneye iş etdirmiyesin Şöyle bilesin alâmet-i şerife itimad kılasın Tahriren fi evahir-i şehr-i Receb ül-mürecceb Sene aşere ve elf (1010).

Bemakam-ı Kostantaniyye

40

Emir Işık Zaviyesi [50]

(اول Pınar'a tabi - Yunddağın'da)

Budur ki Yurtdağı (Yunddağı) nahiyesinde اول Pınar-a tabi Emir Işık Zaviye (si) demekle maruf zaviyeye berat-ı Padişahi ile berveçhi iştirak Zaviyedar olan Mehmed Halife İbni Hızır nâm kimesne mahfil-i şer'e hazır olub takrir-i kelâm be ت

[50] Emir Işık zaviyesinin, Yunddağında, Saru Nasuhlar köyünde olduğu 26 defterin 345. sayfasında mukayettir.

meram kılub tasarruf ettigümüz zaviye dahilinde Hurrem Çavuş bazı mezarie dahledüp benim Tımarımdır deyu Müslümanları rencide edüb fuzuli rüsum alurmuş Kadim ül-eyyamdan beru vakıf zaviyelik üzre zaptolunan mezariin hududu sual olunup haberleri siclolunmasın talebederin dediklerinde kariye-i Sarı Nasuhlardan Mehmed bin طفيل ve Ahmed bin Ali ve Süleyman bin Yusuf ve Ömer bin Yusuf ve Halil bin Yusuf ve Halil bin Mustafa ve Veli bin Mahmut ve Şabna bin Evhad ve Hasan bin Süleyman ve Bahşayış nam kariyeden Veli bin Ali ve Yusuf bin Ali ve Hamza bin Abdüssamed ve Veli bin Hızır ve Mustafa bin Mahmud vesairi makfil-i Kazaya hazırun olup kıbleten.... çeşemsi ve Atkayası ve şarkan Işıkkayası ve şimalen Evhad öreni ve garben Çamlıca Depe ve Sekilli gedügü ve akkaya (ile) mahdud olup işbu hudut dahilinde olan mezari' Emir Işık vakfı olub kadim ül-eyvamdan vakfiyet üzre zaptoluna gelmişdir deyu ihbarettiklerinde mahüve el-vaki gıb et-taleb kaydolundu Tahriren fi gurre-i Zilhicce Sene aşare ve elf (1010)

Şühud - ül - hâl

Mahmud bin Hamza	*Ahmed bin Ali*	*Abdülkadir Big ve gayrühüm El-emin*

41

Revak Sultan Zaviyesi
(Manisa'da)

Revak Sultan Zaviyesinin mahsulüdür ki zikrolunur

Kendüm (kendir) Kile	Şair Ölçek	Alef Ölçek	Alef Ölçek
II	I	4	2

Şeyh-i sabık Mustafa Çelebi'nin makbuzudur. Badehu hâlâ mezrea-i mezbureye Mütevvelli olan Derviş Mehmed Mezbur Mustafa Çelebinin makbuzatından beş kile buğdaya islâh olduğu mezbur Mustafa Çelebi talebiyle kayd-ı siclonundu Hurrire fit-tarih el-mezbur

42

Âşık Timur Zaviyesi

(Bahşayişler - Yunddağı, Manisa'da)

Nişan-ı şerif oldur ki Manisa kazasına tâbi Yunddağı nahiyesinde Bahşayişler nâm hariyede vaki Âşık Timur Zaviyesinde yevmi bir akçe ile zaviyedar olan işbu rafi-i levhi-i refi-i Hümayun Mahmud bin Mehmed berat-ı şerife ile eda-yı hizmet ederken Muhiddin nâm kimesne zaviye-i mezbureyi müteveffa Abdürrahman mahlûlünden aldım deyu berat etdirmekle tasarrufuna mani olub mezbur Mahmud geru kenduya mukarrer olmak babında inayet rica etmegin sadaka edüb bu berat-ı saadet ayat-verdüm ve buyurdum ki varub zaviye-i mezburede kemakân zaviyedar olub hizmeti lâzimesin müddei kıldıkdan sonra yevmi bir akçeye mutasarrıf olub Vaakıfın ruhu ve benim devam-ı devletim içün duaya müdavemet göstere olbabda hiç ahad mani ve dafi olmayub dahl-ü taarruz kılmıyalar şöyle bileler âlâmet-i şerife itimad kılalar tahriren fil-yevm ül-hamis vel-işrin şehr-i Şaban il-muazzam min şühur sene ihda aşere ve elf (1011)

Bemakam-ı Kostantaniyye

43

Kıllu Işık Zaviyesi

(Palamut - Manisa'da)

Akza kuzat ül-müslimin evlâ vülât ül-müvahhidin yenbe'ül-fazl-ü vel-yakin varis-i ulûm ül-Enbiya hüccet ül-hak alel halkı ecmain el muhtas bimezid-i inayet il-melik il-muin Mevlâna Manisa kadısı zidefezailüha tevki-i refi-i hümayun vasıl olucak malûm ola ki darende-i ferman-ı hümayun hemdem südde-i saadetime gelüb mukaddema yevmi oniki akçe ile Sipahi oğlanlarından iken kaza-yı mezbura tâbi Palamud nahiyesinde Kıllu Işık

Zaviyedarlığı Ulufesi Hazineye kalmak üzre aşere ve elf Şevvalinin ikinci gününde buna tevcih olunub berat etdirüb tasarrufunda iken mukaddema Zaviyedar olan Cebeci Mehmed nam kimesne zikrolunan zaviyedarlık giru bana mukarrer olmuşdur kadıasker tarafından almak emr(i) vardır deyu dahleyledikde bildirüb mukarrer olmak babında inayet rica etmegin zikrolunan zaviyedarlık mezkûr hemdeme ulufesi hazineye kalmak üzre verilmegin beratı mucibince kemakân mukarrer olmak fermanım olmuşdur buyurdum ki emrim üzere zikrolunan zaviyedarlığı beratı mucibince mezkûr Hemdem'e kemakân zapt etdirüb mînbaad merkum Mehmed'i dahlü taarruz etdirmiyesin eğer dahledüb buna aid olan nesnesin almış ise badehu alınub bikusur alıveresin (?) Şöyle bilesin alâmet-i şerife itimad kılasın Tahriren fi evail-i şehr-i Safer il-muzaffer Sene ihda aşere ve elf (1011)

Be-makam-ı Kostantaniye
El-mahrusa

44

Kızıl Emeli Zaviyesi

(Ilıca - Manisa'da)

Nişan-ı şerif-i âlişan oldur ki Ilıca Kazasında[51] vaki olan mesrut Kızıl Emeli nâm zaviyede berveçh-i iştirak Zaviyedar olan Hamza ve Mustafa ve Divane Abdülgaffar nâmehel olub işbu darende-i ferman-ı Hümayun Elhac Hüseyin her veçhile mehel olduğundan maada eslah evlâddan olmagın mezburlar zaviye-i merkumeden herneye mutasarrıflar ise kezalik mezbur dahi mutasarrıf olmak üzre tevcih olunub berat-ı şerif ricasına Kadıs Mevlâna Sadık arzetmegin sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki mezburlar yerine veçhi meşruh üzre Zaviyedar olub hizmet-i lâzimesin müeddi kıldıktan

[51] Ilıca, o zaman, bugünkü Turgutlu ve Salihli dolaylarını içine alan bir kaza idi. (Burada, kazanın anlamı, Kadılık'dır).

sonra mukaddema her ne ile mutasarrıf olugelmişler ise bu dahi ana mutasarrıf olub Vaakıfın ruhu ve benim devam-ı devletim içün duaya müdavemet göstere Şöyle bileler alâmet-i şerife itimad kılalar Tahriren fi evail-i şehr-i Muharrem il-haram Sene aşere bad el-'elf (1012).

Kayd fi 15 Muharrem ül-haram Sene 1012

Bemakam-ı Kostantaniyye

45

Seydi İbrahim Zaviyesi [52]

(Manisa'da)

Budur ki mahmiyye-i Manisa'da vaki merhum Seydi İbrahim Zaviyesine Şeyh olan Mehmed Çelebi ibni Süleyman Efendi nâm kimesne meclis-i şer'i şerife gelüb takrir-i kelâm ve bast-i meram kılub Şeyhi oldugum zaviyenin bazı yerleri harabe müşerref olub tamir ve termime muhtac olmuştur üzerine varılub tahmin olunmasın talebederim dedükde emr-i şerif ile muhammin olan Kara Müslu Dede ve zeyl-i kitabda mastur ül-esami olan ehl-i vukuf müslümanlar ile Zaviye-i mezburenin üzerine varılıp nazar olundukda müsafirhanesinin sakfı ve ahurun tarası ترای ve kapusu kenifi ve zaviyedar sakin olacak hanenin önünde olan sofası harab olub tamir ve termimine ikibin üç yüz akçe gider deyu ihbar ettikleri baisden tamiri ve termimi içün canib-i şerden izin verildiği kayd şüd (1013)

Şühud ül-hâl

Fahr ül havas Hasan Efendi	*Muharrem Halife İbni Pür Ahmed*	*Mehmet Halife Hızır El müezzin*
Seyyid Mehmet bin Seyyid Ömer	*Mahmud Çelebi İbni Ali Çelebi*	*Elhac Seyyid bin Ali*

[52] Bu zatın zaviyesine dair bir vesika, yukarda geçmişti. Bu vesikayı, zaviyelerde misafir odası, ahır, zaviyedar evi gibi ayrıntılar bulunduğunu gösterdiği için aldık.

46
Sümbül Baba ve Âşık Baba Tekkesi
(Yengi - Manisa'da)

Manisa'da kariye - i Yengi nahiyesinde Sümbül Baba ve Âşık Baba tekkesi demek ile maruf zaviyeye yevmî bir akçe ile mutasarrıf olan rafi-i tevki-i refi - i Hümayun Hacı Mustafa Dede eda-yı hizmet edüb mucibi azli icabeder Hali Yoğiken üzerinden Maden nâm kimesne bilâsebeb alub ziyade zulüm ve hayf etmegin giru kenduye mukarrer kılınmak babında inayet rica etmegin mezbur Hacı Mustafa Dede veçh - i meşruh üzre sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki varub anda hizmet i lâzimesin müeddi kıldıktan sonra yevmî bir akçeye kemakân mutasarrıf olub Vaakıfın ruhu içün ve benim devam-ı devletim içün duaya müdavemet göstere Bu babda hiç ahad mâni ve dafi olmayub mezbur (a) dahl-ü taarruz kılmıyalar Şöyle bileler alâmet-i şerife itimad kılalar Hurrire fi evahir-i şehr-i muharrem ül haram lisenete selâse aşere ve elf (1013)

Bemekam ı Kostantaniyye

47
Ahi Süle Zaviyesi
(Kemalpaşa "Nif„- Kazasındadır)

Nişan-ı şerif i âlişan hükmü oldur ki Nif Kazasında vaki Ahi Süle zaviyesine yevmî bir akçe ile mutasarrıf olan Musa fevtolub zaviye-i mezbure mahlule olmagın darende-i ferman-ı Hümayun Derviş Memi nâm kimesne her cihet ile meheldir deyu Nevalizade Mevlâna Ziyaüddin arzetmegin sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki müteveffay - ı merkumun yerine zaviye-i mezburede zaviyedar olub hizmet-i lâzimesin mer-i ve müeddi kıldıktan sonra yevmî bir akçeye mutasarrıf olub Vaakıfın ruhu içün ve benüm devam ı devle-

tim içün duaya müdavemet göstere Olbabda kimesne mâni ve dafi ve rafi olmıya ve minbaad dahl-ü taarruz kılmaya Şöyle bileler alâmet-i şerife itimad kılalar tahriren fil yevm is-sadis vel-işrin şehr-i Zilhicce Sene selâse aşerete ve elf (1013)

48

Şahin Dede Zaviyesi

(Marmara - Manisa'dadır)

Nişan-ı şerif-i âlişan-ı Sultani ve tugra-yı cihan-ı Hakani oldur ki Marmara kazasında Şahin Dede zaviyesine yevmî bir akçe ile zaviyedar olanlar âhar diyarda olmağla zaviye harab olub ref'olunmagın yerine işbu raf-i tevki-i refi-i saadetnişan Mehmed mehel olub inayet rica eylemegin sadaka edüb bu berat-ı saadetayat-ı verdüm ve buyurdum ki varub mezburun yerine zaviyedar olub hizmet-i lâzimesin müeddi kıldıktan sonra yevmi bir akçeye mutasarrıf olub Vaakıfın ruhu içün ve benim devam-ı devletim içün duaya müdavemet göstere olbapta kimesne mani ve dafi olmayub asla dahl-ü taarruz eylemiyeler şöyle bileler alâmet-i şerife itimad kılalar Tahriren fi evasıt-ı şehr-i Zilkade tüş şerife sene 1014

Bemakam - ı Kostantaniyye

49

Gözlü Baba Zaviyesi

(Azizlu'da)

Budur ki kariye-i Azizli'den Elhac Ömer bin Ali kariye-i İsmailce'den olub müteveffa olan Nasuh'un sagire kızı Meryemin kıbel-i şer'den vasisi olan Elhac Receb bin Yusuf muvacehesinde dava edüb kariye-i Azizlu'da vaki bir taraf camii-şerif ve bir taraf tarik-i âm ve bir tarafı vakıf yere ve bir tarafı kezalik tarik-i âm ile mahdud olan Yurd yerini yeti-

me-i mezburenin babasının zaruret-i deyni içün dörtyüz akçeye bey'etmiş idik öyle olsa Gözlü Baba zaviyesinin şeyhi olan Mustafa nâm kimesne zikrolan yurd yerine müstahak çıkub benden aldı Sümününe müracaat ederim sual olunsun dedikde mezburdan zikrolunan yurd yerine müstahak çıkub hükmolunduğuna suret-i sicil taleb olundukta ibraza kaadir olmamagın davadan menolunduğu bittaleb kayd-ı siclolundu Hurrire fi evasıt-ı Receb sene 1014

Şühud ül - hâl

Nebi bin	*Baki Bey*	*Elhac Mehmed bin*	*Mehdi bin*	*ve gayrühüm*
Elhac İlyas	*bin Ahmed*	كرندك	*İmad Fakih*	

50

Balas Dede Zaviyesi

(Marmara - Manisa'da)

Nişan-ı şerif-i âlişan hükmü-oldur ki Marmara nahiyesinde [53] Balas بالاس Dede zaviyesine yevmi bir akçe ile Zaviyedar olanlar âhar diyarda olmağla tekke harabolub ref'olunmagın yerine işbu rafi-i tevki i refi-i saadetnişan İbrahim mehel olub inayet rica eylemegin sadaka edüp bu berat-ı saadetayatı verdüm ve buyurdum ki varub mezburun yerine Zaviyedar olub hizmet-i lâzimesin müeddi kıldıktan sonra yevmi bir akçeye mutassarrıf olup Vaakıfın ruhu içün ve benüm devam-ı devletüm içün duaya müdavemet göstere Olbabda kimesne mani ve dafi olmayub dahlü taarruz eylemiyeler Şöyle bileler alâmet-i serife itimad kılalar Tahriren fi evasıt-ı şehr-i Zilkadet iş-şerife Sene 1014 Mine el-hicret ün-Nebeviyye aleyhi efdal it-tahiyye

Bemakam - ı Kostantaniyye

---

[53] Buradaki Marmara'nın, Dağ Marmara mı; yoksa Göl Marmara mı olduğu belli değildir.

51

Okçu Baba Mezraası

(Azizli - Yengi'de)

Nişan-ı şerif-i âlişan oldur ki Manisa kazasına tabi Yengi nahiyesinde Azizli nâm kariyede Okçubaba nâm Azizin vakıf mezreasına işbu rafi-i tevki-i refi-i Hümayun Şeyh nam kimesne yevmi bir akçe (ye) mutasarrıf iken elinden Muslihiddin ve bazı kimesneler alub şer'ile görüldükde Şeyh Mustafa mezburlardan mehel ve müstahak olduğu şer'ile sabit olub sicil ve huccet olunub ber mucib-i hüccet beratı şerif rica etmegin sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki varub anda zikrolunan vakıf mezraaya tahminen yevmi bir akçe ile mutasarrıf olup Vaakıfın ruhu ve benim devam-ı devletim içün duaya müdavemet göstere Şöyle bileler alâmet-i şerife itimat kılalar Tahriren fi evasıt-ı şehr-i Safer il-muzaffer Sene hamse aşerete ve elf (1015)

Bemakam - ı Kostantaniyye

52

Tatar Ocağı veyahud Peri Dede Türbesi

Budur ki Köşkbaşı nâm karayide Tatar Ocağı demekle maruf ve ceddim Peri پری Dedenin türbedarı bundan akdem İnehoca olup badehu oğlu Nurullah olub merkum Nurullah fevtolup bais i sicil Hasan bin İnehoca merkum Nurullahın karındaşı olub kadimden babası ve karındaşı Türbedar idügüne kariye - i mezburede Şehbende bin Yusuf ve Mehmet bin Pir Ali nâm kimesneler haber verdikleri kaydı siclolundu (1015)

53
Şeyh İshak Zaviyesi [54]

Budur ki mahrusa-i Manisa'da Şeyh İshak zaviyesi Mısır mahsulü ile Yusuf Çelebiye tevcih olundu kayd-ı şüd

Şühud Es-sabikun 1017

54
Olgamlu'da bir zaviye [5]

Budur ki Müderris Muslihiddin Efendi Olgamlu'dan الفلو Nurullah Halife ibni Hüsam müvacehesinde berveçh-i iştirâk mutasarrıf olduğumuz Zaviye dahilinde Mahmud mahlulünden olan bir kıt'a yeri müşterekimizin ikisinden bin akçeye tapu ile almış biz dahi hissemizi talebederiz sual olunsun dedükde gıb es-sual mezbur Nurullah Halife ikraredüb filvaki zikrolunan yeri bunun müşterekleri Hamza'dan ve Yavuz oğlu Mustafadan bin akçeye alub anlara resm-î tapu olan bin akçeyi verdüm dedügi hıfzen lil-mekal kayd-ı sicl olundu Hurrire fi evasıt-ı şehr-i Şaban lisenete semane aşerete ve elf (1018)

Şühud ül hal

Şaban bin Recep *Mustafa bin Osman* *Mustafa bin El kâtib* *ve gayrühüm min el huzzar*

55
Hamza Baba Asitanesi

Nişan-ı şerif-i âlişan-ı sultani ve tuğrayı garra-yı cihan-ı hakani (hükmü) oldur ki Manisa'da vaki Seydi İbrahim Tekkesi

[54] Bu zaviyenin Belen nahiyesine tabi Papaslık köyünde olduğu, 31. sicil defterinin 187. sayfasında mukayyed bir beratla sabittir. Gene aynı köyde Saruhanoğlu İshak Çelebi'nin bir zaviyesi de vardır. (Saruhanoğulları. sf: 100)

[55] Eski vesikalarda, Ilıca diye kaydı geçen bu kaza merkezinin bugünkü Urganlı olması muhtemeldir. Burada görülen isim zamanla değişerek Urganlı olmuştur.

yevmi bir akçe ile işbu rafi-i tevki-i refi i saadetnişan Mevlâna Ahmed her veçhile mehel ve lâyık olduğu kaza-yı mezburede Sultan Hamza Baba Asitanesinde hâlâ şeyh olan Şeyh Hasan zide takva ilâmedüb beratı şerif ile zaviye-i mezbureye mutasarrıf iken bilâ sebep bazı kimesneler alub hayf eymeğin giru mezbur Ahmed Dede'ye ibka ve mukarrer olunmak babında berat-ı şerif taleb etmegin sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu virdüm ve buyurdum ki varub kemakân Zaviyedar olub hizmet-i lâzimesin müeddi kıldıktan sonra yevmi bir akçeye mutasarrıf olub Vaakıfın ruhu içün ve benüm devam-ı devletüm içün duaya müdavemet göster olbabda hiç ahad kâinen minkân ve keyfe makân mâni ve dafi olmıya Şöyle bileler alâmet-i şerife itimad kılalar Tahriren fi evail-i şehr-i Receb ül-mürecceb Sene semane aşerete ve elf min el-hicret in-Nebeviyye.(1018)

Bemakam ı Kostantaniyye

56

Zaviye Ve Tekkelere emir

Mefahir ül-Kuzat-ı vel-Hükkâm maadin ül-fezailü vel-kelâm Saruhan Sancağında vaki olan Toprak Kadıları zidefazlühum tevki-i refi-i Hümayun vasıl olucak malûm ola ki Liva-yı mezburda vaki olan vakıf tekke ve zaviyelerin Misafirhaneleri olub şart-ı Vaakıfında ayende ve revende ve müsafirine taam tabh olunugelmiş iken hâlâ Tekkenişin ve Zaviyedar olanlar mücerred tama-ı hamları sebebiyel vaki olan mahsulâtı kenduleri ekl-ü bel' etmeleriyle ayende ve revendeye taam tabholunmadığından maada zikrolunan Tekke ve zaviyelerin müsafirhaneleri dahi harabe müşerref olmağla ayende ve revende ve müsatirin konak yerine külli usret çekilmekle kariye ahalisinin ehl-ü iyalleri sakin oldukları evlerinin üzerine konup göçtükleri zamanda nice esbabların garet etmeleri ile zulm-ü hayf ettikleri mesmu'u Hümayunum olmagın olmakule

harabe müşerref olan Müsafirhaneleri şart-ı Vaakıf mucibince tamir ve termim ve ayende ve revendeye kadimden olugeldiği üzre taam tabholunub ziyade zuhureden zevaidi şer'ile müteveccih olanlardan tahsil ve dahil-i hazine ettirilmek emredüb buyurdum ki hükm-ü şerifimle Dergâh-ı Muallâm Bevvablarından kıdvet ül-emasil vel-akran İbrahim ve Mehmed zidekadrühüma vardıkda siz ki Toprak Kadılarısız husus-u mezbura ذكر اولندیغی veçhile mukayyed olub göresiz filvaki herbirinüzün taht-ı Kazasında vaki olan vakıf tekke ve zaviyelerde şart-ı Vaakıf mucibince ayende ve revende ve müsafirine taam tabh olunugelmiş iken hâlâ Tekkenişin ve Zaviyedar olanların tama-ı hamları sebebiyle vaki olan mahsulâtı kenduleri ekl-ü bel' etmeleriyle ayende ve revendeye taam tabholunmadığından maada Müsafirhaneleri dahi harabe müşerref olmakla ayende ve revende konak yerine külli usret çekmeleri ile reaye ve fukaranın ehl-ü iyalleri ile sakin oldukları evlerine konub geru göçtükleri zamanda esbabların garet edüp zulm-ü teaddi eyledikleri vaki ise ki zaahir ola ol takdirce zikrolunan Tekkenişin ve Zaviye(dar)ları yerlu yerinde hakk-u adlüzre teftiş ve tefviz edüb bihasb iş-şer' vel-kanun ekliyat ve beliyatlarından herbirinin zimmetlerine lâzımgelen mal-ı vakfı taleb ve tahsil ettirüb ol makule harabe müşerref olan yerleri marifet-i şer'le tamir ve abadan edüb şart-ı Vaakıf mucibince kadimden olugeldiği üzre giru ayende ve revende ve müsafirine taam tabhettiresin ve ziyade zuhureden zevaid akçelerin derkise edüb ve mühürleyüp mezbur kulum ve yarar ademlerünüz ile olugelen adet ve kanun üzre südde-i saadetime irsal ve dahil-i hazine ettiresiz Amma hususu mezbura ذكر اولندیغی veçhile dikkat ve ihtimam üzre olasız ki bu bahane ile malı vakfa gadir ve zarar gelmedikden ve kimesneye hilâf-ı şer' ve kanun zulmü teaddi olunmalu eylemiyesiz ve muhtac-ı arzolanları yazub bildiresiz. Şöyle bilesiz alâmet-i şerife itimat kılasız Tahriren fi el-yevm is-sadis vel-işrin şehr-i Cemadelulâ Sene tis'a aşerete ve elf (1019)

Bemakam-ı Kostantaniyye El-mahrusa

57
Yahya Zaviyesi
(Dönmezler köyü - Manisa - da)

Akza Kuzat ül-müslimin evlâ vülât ül-muvahhidin maden ül-fazl-ü vel-yakin hüccet ül-hak alel halk-ı ecmain varis ül-ulûm ül-Enbiya vel-mürselin el-muhtas bimezid-i inayet il-melik il-muin Mevlâna Manisa Kadısı zidet fezailühu tevki-i refi i hümayun vasıl olucak malûm ola ki mahiye-i mezburede şehr-i kethuda olan darende-i ferman-ı hümayun olan Nebi südde i saadetime gelüb zikr (olan) kethudâlığın vazifesi olmayub meccanen hizmet ider kimesne dahi olmamağla.... ve zaviyeye mutasarrıf olan Mehmed ve Yusuf nâm kimesneleri üzerlerinden kazay-ı mezbura tâbi Dönmezler nâm kariyede vaki Saruhanoğlu İshak Çelebi evkafından Yahya zaviyesi mukaddema mezkûr Nebi'ye hizmeti mukabelesinde tevcih olunub berat etdirüb tasarrufunda iken mezkûrlar gâh berat ve gâh mukaddem muahhar tarihli emr - i şerif ibraz etmekle tasarrufuna mani olub kethudalık hizmeti muattal kaldığından gayri mezkûr Nebi herveçhile hizmet-i mezburenin uhdesinden gelüb hakkı sarihi olmakla tekrar berat ettirüb tasarruf üzre iken mezkûr Mehmed kanaat etmeyüb bir tarikle berat etdirmekle tasarrufuna mani olduğun bildirüb hâlâ elinde olan beratı vesair temessükâtı mucibince mezraa-i mezbureyi kenduye kemakân zabt ve tasarruf etdirmek babında inayet rica etmegin buyurdum ki mezraa-i merkumu mezkûr Nebi'ye elinde olan beratı mucibince kemakân zabt ve tasarruf etdirüb minbaad mezbur Mehmed ve Yusuf ve ahardan bir ferdi dahl-ü tasarruf etdirmeyesin eğer dahledüb bunun gibi tahvil ve tarihe düşen mahsulünden hernesin almışlar ise bade-es-sübut hükmedüb bikusur geru alıveresin eğer bundan sonra bir tarik ile emir ve berat ibrazedüb niza ederse mezrea-ı mezburu kenduye zaptettirüb mezkûrların temessüklerin ellerinden alub derkise edüb mühürleyüb südde-i saadetime gönderesin ki cevapları verile şöyle bilesin alâmet-i

şerife itimad kılasın tahriren fi evahir-i şehr-i Şaban il-muazzam sene tis'a ve aşerete ve elf (1019) [56]

Be - makam - ı Kostantaniyye El - mahrusa

58

Yıldırım Bayazıd Zaviyesi (Alaşehir'de)

Akza Kuzat ül müslimin evlâ vülât ül-müvahhidin maden ül-fazl-ü vel-yakin varis ül-ulûm ül Enbiya vel mürselin huccet ül-hak alel-halk il-ecmain el-muhtas bimezid-i inayet il-melik il-muin Mevl el-adl-i bi Kaza-i Manisa zidet fezailühu ve kidvet ül-Kuzat vel-Hukkâm maden ül-fezail-ü vel-kelâm Mevlana Alaşehir ve İnegöl Kadıları zide fazlühüma' tevki-i refi-i Hümayun vasıl olucak malûm ola ki haliya fahr üs-Sadat Seyyid Hüseyin Dergâh-ı Muallâma gelüb arzıhal sunub ben berat-ı şerifle Kasaba-ı Alaşehir'de vaki merhum ve magfurunleh Sultan Yıldırım Han tabeserahu zaviyesi evkafına Şeyh olub bermucib-i şart-ı Vaakıf ayende ve revendeye taam ihzar edüb mutsarrıf iken Meşihattan ref'olunan meflûc Süleyman nâm kimesne hilâf-ı vaki inha ile Meşihatı kenduya mukarrer etdirüb bu sebeb ile bana ziyade hayf ve vakfa gadreylemişdir bu babda elimde olan fetva-yı şerife mucibince amel olunub meşihat-ı mezbur giru bana mukarrer kılınmak babında inayet rica ederim deyu bildirmegin Meşihat-ı mezbureyi kemakân mezkûr Seyyid Hüseyin'e mukarrer idüb buyurdum ki (hükmü) şerifimle vardıkda bu babda olan ferman-ı celil ül-kudum mucibince amel edüb dahi Meşihat-ı mezbureyi mezkûr Seyyid Hüseyin'in elinde olan berat-ı Hümayunum mucibince iptida-yı tarihten kemakân kenduye zaptettirüb madam ki ayende ve

---

[56] Yahya zaviyesinin (Işık Yahya) adını taşıdığı sicil defterlerinde kayıtlıdır.

revendeye taam ihzar edüb kusuru olmaya hilâf-ı şart-ı Vaakıf mezkûr mefluc Süleyman (ı) veçhen min elvücuh dahl-ü taarruz etdirmiyesin buna aid olan mahsul-ü vakıfdan külli cüz'i hernesin almış ise bad es-sübut hükmedüb bikusur Seyyid Hüseyin'e alıversiz Bir veçhile cevaba mütesaddi olub taallül ve niza eyledüğüne amel eylemiyesin Şöyle ki kanaat eylemeyüb tekrar berat veyahud evamir-i şerife irad ve ibrazederse tehire koyub işbu emr-i şerifimle amel eyleyüb tekrar şikâyete gelmelu eylemiyesin ve baad en-nazar bu hükm-ü Hümayunu elinde ibka eyliyesin Şöyle bilesin alâmet-i şerife itimad kılasın Tahriren fil-yevm it-tasi' şehri cemaziyelahir Sene tis'a aşerete ve elf (1019).

Be makam-ı Kostantaniyye El-mahrusa

59
Kurdoğlu Şeyh İsmail Zaviyesi
(Yengi - Manisa'da)

Nişan-ı şerif-i' âlişan-ı samimekân-ı Sultan ve tugra-yı . . . hükmü oldur ki Manisa kazasına tabi Yengi nâm kariyede vaki Kurdoğlu Şeyh İsmail zaviyesi [57] Tekkenişinliği evlâda meşruta olub evlâddan darende-i ferman-ı Hümayun Ali Dede yevmi iki akçe ve berat-ı Hümayun ile mutasarrıf olub eda-yı hizmet ederken ecanibden Mehmed nâm kimesne bilâsebeb elinden alub şart-ı Vaakıf ve defter-i Hakani mucibince giru kenduye ibka ve mukarrer kılınmak babında inayet rica etmegin berveçh-i ﺑﺎﻻ cihet-i mezbureyi giru mezbur Ali dedeye mukarrer edüb bu berat-ı saadet ayatı verdüm ve buyurdum ki varub zaviye-i mezburede kemakân berveçhi ﺑﺎﻻ tekkenişin olub hizmet-i lâzimesin eda etdikden sonra yevmi iki akçeye mutasarrıf olub Vaakıfın ruhu içün ve benim devam-ı ömr-ü

[57] Bu zaviyenin kurucusu, Kurdoğlu Şeyh İsmail türbesinin Kurşunlu köyünde olduğu, 44. defterin 56. sayfasında bulunan bir sicilden anlaşılmaktadır.

devletüm içün duaya müdavemet göstere olbabda kimesne mani olmıya ve minbaad dahlü taarruz eylemiye şöyle bilesiz alâmet-i şerife itimad kılasız tahriren fi yevm is - selâse işrin şehr-i Safer ül - muzaffer lisenete tis'a aşerete ve elf (1019)

Bemakam - ı Kostantaniyye

60

Karlızade Süleyman Efendi Türbesi

Budur ki mahrusa-i Manisa'da merhum Karlızade Süleyman Efendi türbesinde yevmi bir akçe ile türbedar ve yevmi bir akçe ile cüzü'han olan Seyyid Hızır fevtolub yeri mahlûl oldukda merhum-u mumaileyhin evlâdından Pir Mehmed daileri mehel ve lâyık olmagın tevcih olunub berat-ı şerif inayet buyurulmak ricasına arzolundu (1020)

61

Güzelhisar [58] da Çıtak Deresi nâm mevzide Ahmed Dede Hanikahı

Veçh-i tahrir-i huruf budur ki mahrusa-i Manisa sakinlerinden işbu sahib ül - kitab Şeyhzade Mustafa Çelebi meclis-i şer'e gelüb takrir-i kelâmedüb Güzelhisar kazasında Çıtakderesi nâm mevzide medfun olan merhum ve mağfurünleh Ahmed Dede'nin bina eylediği camii şerif ve hanikah evkafının tevliyeti vakıfnamesinde eslâh ebnasına meşruta olub ben evlâddan olub eslâh ebnasından olmagın sabık Manisa Kadısı olan merhum Veli Efendi zamanında gene evlâddan Abdullah Efendi nam kimesne muvacehesinde eslâh ve elyaka idügimiz şühud-ü adul ile sabit oldukdan sonra bermucib-i şart-ı vakıf tevliyeti

[58] Eskiden, iki Güzelhisar kazası vardı. Biri, Aydın Güzelhisar'ı öteki, Saruhan Güzelhisar'ı kasabaları idi. Saruhan Güzelhisar'ı, şimdiki halde Menemen'e bağlı bir köydür.

bize tayin olunub yedimize hüccet verilmişti Celâli perişanlığında ol hüccetim zayi olmuş hâlâ gene hüccet talebederim dedükde mahrusa-i Manisa sakinlerinden fahr ül-müdderrisin Hümayunzade Mehmed Efendi ibni Bayazıd ve diğer Mehmed Efendi ibni Elhac Ahmed nâm kimesneler hazıran olub filvaki bizim huzurumuzda sabık Manisa Kadısı olan müşarünileyh Veli Efendi zamanında mumaileyh Şeyhzade Mustafa Çelebi'nin eslâh ebnasından idügü merkum Abdullah Efendi müvacehesinde şühud u adul ile sabit oldu deyu ihbar ettiklerinde mahüve el-vaki bit-taleb kayd-ı siclolundu Tahriren fi evahiri şehr-i Rebiyyülevvel sene 1020

Şühud-ül-hâl

Müftüzade Mehmed Çelebi El-Müderris	*Muslihiddin Efendi El-Müdderris*	*Şaban bin Receb*	*Ahmed bin Ali*

62

Kubadlar köyünde, Bahçe çukurunda bir Zaviye

Budur ki erbab-ı Timardan Hasan Bey ibni Cafer kariye-i kubadlardan تادل Abdürrahim bin İsa müvacehesinde ikrar ve takrir-i dâva (edüb) Kubadlar nâm kariyede Bahçeçukuru demekle maruf Seyyid Musa ve Seyyid Bali ile niza olunan Zaviyeden bu sene Virancık nâm kariyede sakin kimesnelerden bir yıllık öşür aldum dedugi kayd şüd Tahriren fi 5 şehr-i Rebiyyülahir sene 1021 [59]

Şühud

Ahmed bin Ali	*Sadık bin Ali*	*İbrahim bin Bali*	*ve gayrühüm*

[59] Bugün, Manisa'ya bağlı Örencik köyü vardır ki, mana itibariyle, vesikadaki Virancık köyünü tutmaktadır.

63

Sinan Dede Tekkesi [60] (Manisa'da)

Mahrusa-i Manisa sakinlerinden Mahmud Beşe ibni محي الاجل meclis-üş-şer'-i hatirde hamil-i haza el-kitab dergâh-ı âli çavuşlarından kıdvet ül-emasil vel-akran Ahmed Çavuş ibni İbrahim Bey müvacehesinde ikrar-ı sahih-i şer'i ve itiraf-ı sarih kılub mahrusa-i mezburede Nazlıoğlu mahallesinde vaki kıbleten Sinan Dede tekkesiyle tarik-i hâssa ve şarken tarik-i âmme ve garben ve şimalen Ahmed Çelebi hemşiresi Gülsüm evlerine müntehi olub iki bab odaları ve hamamı ve külhanı ve matbahı ve avluyu müştemil olan menzil tevabii ile mukaddema Osman Çelebi ibni Ahmed'in mülkü olup öyle olsa mumaileyh Osman Çelebi'nin vekili olan Şehzade Mehmed Çelebi menzil-i mezkûre bana onüçbin fıddi Osmani akçe ve mıkdarı namalûm olub bad el-kabz gene ol mecliste zayi bir kabza flûriye bey'edüb teslim-i mebya' ve kabz-ı sümün kılub mülk-ü müşteram oldukdan sonra gene ben dahi menzil-i mezkûru tevabii ile mumaileyh Ahmed Çavuş'a onüçbin nakid rayic-i filvakd fıddi Osmani akçe ve mikdarı namalûm olub bade elkabz gene ol meclisde zayi bir kabza flûriye bey'edüb teslim-i mebya' ve kabz-ı sümün kıldum Bad el-yevm menzil-i mezkûr mülk-ü müşterasıdır keyfemayeşa' وبعد mutasarrıf olsun dedikde mukirr-i merkum Mahmud Beşe ikrar-ı meşruunda cemi kelimatın mukirr-i lehül mumaileyh Çavuşu vicahen kabul ve şifahen tasdik ve tahkik etdükten sonra bu huruf-u temessük ketbolunub yed-i talibe vazolundu Tahriren fi evaili şehr-i rebiilâhir min şühur sene selâse ve işrin ve elf (1023)

Şühud ül - hâl

Umdet ül - ayan Musli Bey *Bekir Çelebi ibni Tahir Çelebi* *Musli Beşe ibni Ömer Çelebi* *Serdar - ı Yeniçeriyan Mehmed Beşe* *Elhac Abdi Beşe*

[60] Manisa'da, Sinan Bey Medresesi vardır. Fakat, buradaki Sinan Dede ile ilgisi belli değildir.

64
Yatağan Baba Türbesi
(Bakır - Soma civarında)

Budur ki medine-i Manisa'da Saz mahallesi sakinelerinden Ayşe bint-i Abdullah nâm Hatun meclis i şer'de medine-i mezbureye tabi Adilobası nâm kariye sükkânından Satı bin Ali ve Hamza bin Halil ve Hasan bin Abdi ve Durmuş bin Tercan ve Satılmış ibni Tercan ve Köse Hasan bin Abdullah nâm kimesneler vesairi müvacehelerinde ikrar ve takrir-i kelâmedüb bundan akdem Rıdvanoğulları beni çiftliklerinde bir hizmetkârına tezvic içün alub gidüb çiftlikde bir kaç gün durur iken gece ile bir kaç levend basub Bakırovası'na alub gidüp Yatağanbaba kurbinde dağda iken firaredüb tahassun içün Kariye-i mezbureye gelüb ahvali ahali-i kariyeye ilâmetdüğümde bunlar dahi beni mahkeme-i şerife getürdüler hasbıhal minval-i muharrer üzre olub ahali-i kariyeden bir ferd bana taarruz etmeyüb bir ferdden dava ve talebim yokdur dedikde mahüve el-vaki bit-taleb kaydolundu Tahriren fi 18 Şaban lisenete hamse ve işrin ve elf (1025)

Şühud ül hál

İbrahim bin Bali	*Şaban Receb*	*İbrahim bin Mehmed*	*Mustafa bin Osman*	*Mustafa bin Mehmed*

65
ﺑﺎﻟ Zaviyesi (Paşa Zaviyesi olacak)
(Kepenekli - Manisa'da)

Nişan-ı şerif-i âlişan budur ki darende-i ferman-ı Hümayun meserretmakrun Mehmed Manisa kazasında vaki Palamud nahiyesinde Kepenekli nam kariyede ﺑﺎﻟ zaviyesine ref'olan Kapucu nâm kimesne yerine 1027 Receb ül-müreccebinin gurresinden bilâtayin Zaviyedar nasbedüp bu berat-ı izzetmakrunu verdüm ve buyurdum ki varub hidemat-ı lâzimesin mer'i ve

müeddi kıldıktan sonra bundan evvel zaviyedar olanlar ne veçhile tasarruf idegelmişler ise mezkûr dahi olveçhile mutasarrıf olub devam-ı devletim içün duaya müdavemet göstere şöyle bileler alâmet-i şerife itimad kılalar Tahriren el-yevm is-sadis aşer şehr-i Receb Sene seb'a ve işrine ve elf (1027)

66

Saruhan Bey Zaviyesi [61]

Manisa'da

Budur ki kal'a-i Manisa Müstahfazlarından İbrahim Çelebi ibni ve Mustafa ve Mahmud bin Mustafa ve Mehmed bin Abdullah nam kimesneler fatih-i vilâyet merhum Saruhan big türbesi zaviyesine berat-ı Hümayün ile mutasarrıf olan Mehmet big İbni Mustafa mahzarında takrir-i kelâmedüp bizim Timarımız merkum Mehmed Bey mutasarrıf olduğu vakit mezrea kurbinde olmağla ikimizin mabeyninde bir kıt'a yerde nizaımız olub bizim sınurumuz dahilinde imiş bir kaç senedir fuzulen vakfiçün taşir eylemişler sual olunsun dediklerinde gıb es sual merkum Mehmed big cevap verüb on yıldır zikrolunan yerden hasıl olan mahsulün vakfiçün öşrü alınıp ve benden mukaddem zabit-i vakfolan Hafız Ahmed big onbeşyıl zaptedüp ve andan evvel Zabit-i vakfolanlar dahi yirmi seneden mütecaviz zapteylemişler dedügü kaydolundu Tahriren fit-tasi' vel-işrin min şehr-i Ramazan Lisenete 1028.

67

Şeyh İsa Zaviyesi

(Yitilmişoğlu يتلمش köyünde)

Mehmed ve Mustafa nâm kimesnelerin Zaviye beratıdır.

Nişan-i şerif-i alışan hükmü budur ki Manisa kazasında vaki

[61] İshak Çelebi'nin Körhane mahallesinde (Körhane Zaviyesi) diye bir bina yaptırdığını ve bunu validine vakfeylediğini biliyoruz. Burada kaydı geçen zaviyenin, bu olması muhtemeldir. Saruhanoğulları Sayfa:122.

Yitilmişoğlu nâm kariyede Şeyh İsa evlâdına vakfolan çiftlikden hisseye berveçh-i iştirak mutasarrıflar olan darendegân-ı ferman-ı Hümayun Mehmed ve Mustafa nâm kimesneler cülus-ü Hümayun vaki olmağla tecdid-i berat-ı şerif rica etmegin yedlerinde ise sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki varub kemakân vakfı mezburdan hisselerine berveçh-i iştirak mutasarrıflar olun Vaakıfın ruhu ve benim devam-ı ömr-ü devletim içün duaya müdavemet göstereler Bu babda hiç ahad mani ve dafi olmayub bir veçhile dahl ü taarruz eylemiyeler Şöyle bilüb alâmet-i şerife itimad kılalar Hurrire fi evail-i Cemadelâhire lisenete semane ve işrin ve elf (1028). **Bemakam - ı Kostantaniyye El mahmiyye**

68

Notacı نوطه‌جى İlyas Zaviyesi (Gökçeköy - Manisa'da)

Nişan-ı şerif-i âlişan-ı sami hükmü budur Manisa'ya tabi Palamut nahiyesinde Gökçe nâm kariyede vaki Notacı نوطه‌جى İlyas vakfı demekle maruf olan zaviyeye yevmi bir akçe ile elli altmış senedenberi berat-ı şerifle mutasarrıf olan işbu darende-i ferman vacib ül-iz'an Şeyh Ali üzerinden Maden nâm kimesne bilâsebeb alub giru Şeyh Ali'ye tevcih olunub mutasarrif iken mezbur Maden fevt olmagla Muslihiddin mezburun üzerindedir deyu alub gadreyledikde merkum Muslihiddin dahi fevt olub... nâm kimesne üzerinde kıyas ile berat etdirüb gadreylemegin zaviye-i mezburu mezbur Şeyh Ali mehel olub ibka ve mukarrer kılınmak babında inayet rica etmegin sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm ve buyurdum ki varub Zaviyedar olub hizmet-i lâzimesin müeddi kıldıkdan sonra yevmi bir akçeye mutasarrıf olun Vaakıfın ruhu içün ve devam-ı ömr-ü devletim içün duaya müdavemet göstere olbabda hiç ahad mani olmayub ve minbaad dahl-ü taarruz kılmayalar Şöyle bileler alâmet-i şerife itimad kılalar Tahriren fi- evahir-i Receb ül- mürecceb Lisenete semane ve işrine ve elf (1028).

Bemakam - ı Kostantaniyye

69

Âşık Yahya Zaviyesi

(Nefsi Manisa'da)

Nurullah Ağa oğullarına verilen Âşık Yahya Zaviyesidir

Nışan-ı şerif-i âlişan hükmü oldur ki nefs-i Manisa'da vaki Âşık Yahya Zaviyesi nefs-i Üsküdar'da Kutb ül-arifin Şeyh Mahmud zidetakvahu'nun âdemlerinden olan sabıka Şıkk-ı Sâni Defterdarlıgından Mütekaid kıdvet ül-emacid vel-ekârim Nurullah mecduhu'nun evlâdı ve mumaileyhin kızı oğulları rafi-i tevki-i refi-i saadet nişan-ı Hakani Seyyid Lutfullah ve Seyyid Fazlullah ve Ayşe vesairden olan evlâtlarına ve evlât evlâtlarına neslen badeneslin batnen badebatnın vakıf ve şart olmak üzre berat-ı şerif ile tevcih olunup mutasarrıflar iken bazı kimesneler biz sabıkda Şehir Kethudası idik deyu ve ahar veçhile alub dahl-ü taarruzdan hali olmamağla hâlâ zaviye-i mezbure müşarünileyhin kızı oğulları mezbur Seyyid Lutfullah ve Seyyid Fazlullah ve Ayşe vesairden olan evlâtları neslen badeneslin batnen badebatnin mutasarrıf olmak üzere vakıf ve şart olmak üzre şart olmuştur minbaad Ulûfe bedeli ve âhar tarik ile alınanlar men ve def'olunup vakfiyyet üzre mezbur zapt ve tasarruf eylemek babında inayet rica etmegin veçh-i meşruh üzre sadaka edüb bu berat-ı Hümayunu verdüm ki varub zaviye-i mezbureye kemakân hizmet-i lâzimelerin müeddi kıldıktan sonra mezbur Seyyid - Lutfullah ve Seyyid Fazlullah ve Ayşe vesair evlâdları neslen badeneslin batnen badebatnin vakıf ve şart olmuşdur Vakfiyyet üzre bittamam mutasarrıflar olub Vaakıfın ruhu ve devam-ı devletim içün duaya müdavemett göstere (ler) Ol babda hiç ahad kâinen minkân mani ve dafi olmıya ve dahl-ütaarruz kılmıyalar şöyle bilüp alâmet-i şerife itimad kılalar Tahriren fi evahir-i Cemadelûlâ lisenete semane ve işrin ve elf (1028)

Bemakam-ı Kostantaniyye
El-mahrusa

70
Manastır köyü yakınında Tekke

Budur ki Gürleye Emini olan Hasan bin Ömer nâm kimesne Hasan Hoca ibni Hızır mahzarında ikraredüb İltizamım dahilinde Manastır nâm kariye kurbinde Karaincir nâm mevzide tekke ve evleri olan Şeyh Mehmet Efendinin yanında merkum Hasan Hoca ev bina eyledikde mezbur Hasan Hocanın yüz akçesin alub binaya izin verdim dedügü kaydolundu Tahriren fi 17 Şaban sene 1029

Bazı Zaviyeler

M. Çağatay Uluçay, Saruhanoğulları ve eserlerine dair, adlı kitabının Önsöz kısmında, 1100 tarihli vakıf defterinden bazı kayıdlar almıştır. Bu kayıdlar arasında, bizim şimdiye kadar yaptığımız taramalarda adı geçmiyen şu zaviyeler göze çarpmaktadır : [62]

Vakıf	Vakıf	Vakıf
Tekke-i Dedebaşı	Zaviye-i Veli Dede der	Zaviye-i Kızılahmetli
el-vezaif	kariye-i Şıhlar	el-vezaif
360	el-vezaif	1440
180	1440	720
	720	

Vakıf	Vakıf	Vakıf
Zaviye-i Kıllışık [63]	Zaviye-i Yahya Baba	Zaviye-i Turşah
Der Manisa	Eş - şehr	Kaza-yı Timurcu
Eş - şehr	540	Eş - şehr
240		120

[62] Saruhanoğulları. Sayfa : XVII, XXI.

[63] Kıllışık zaviyesinin, Palamut'da olduğuna dair, 43 numaralı vesikayı, evvelce neşretmiştik. Buradaki kayda bakılırsa, aynı zatın, Manisa içinde de bir zaviyesi olduğu anlaşılıyor.

Vakıf
Zaviye-i Halife Sultan
Kaza-yı Gürdük
Liva-yı Saruhan

Vakıf
Zaviye-i Sirus سیروز Sultan
Der Marmara
Eş - şehr
12

Vakıf
Zaviye-i Seydi
Baba der Adala
Eş - şehr
120

Vakıf
Zaviye-i Bayazıd Baba
Der Manisa
Eş - şehr
120

Bu kitabın içindeki vesikalar :

Sayı	Vesikanın neye ait olduğu
1	Çınar Zaviyesi
2	Yarhasanlar Şeyhi
3	Hacıbaba Zaviyesi
4	Revak Sultan Zaviyesi
5	Güreşciler Tekkesi
6	Falcızade Tekkesi
7	Menteşbaba Zaviyesi
8	Esireddin Baba Zaviyesi
9	» » »
10	Çınar Zaviyesi
11	Seyyid İbrahim Zaviyesi
12	Kırtık Zaviyesi
13	Kirdeci Baba Evkafı
14	Hasan Dede Zaviyesi
15	İlaldı Hatun Zaviyesi
16	Karaca Ahmet Sultan Zaviyesi
17	Elvan Baba Zaviyesi
18	İne Ali Zaviyesi
19	Şeyh Abdi Zaviyesi
20	Şeyh Mahmud Zaviyesi
21	Kâtip Âdil Zaviyesi
22	Haki Baba Zaviyesi
23	Yarhasan Dede Medfeni
24	Türbe-i Sefid
25	Kara Dede Zaviyesi
26	Belen Dede Zaviyesi
27	Ocak Dede Türbesi

Sayı	Vesikanın neye ait olduğu
28	Sofu Sündük Zaviyesi
29	Aynıali Zaviyesi
30	Şeyh Salur Zaviyesi
31	Kozluca Baba Zaviyesi
32	İshak Çelebi Zaviyesi
33	Evbaş Dede Zaviyesi
34	Karagöz Baba Evkafı
35	Abdal Bayazıt Zaviyesi
36	Mütekaidin Emri
37	Sindel Baba Zaviyesi
38	Yolageldi Baba Zaviyesi
39	Kızbacı Dede Zaviyesi
40	Emir Işık Zaviyesi
41	Revak Sultan Zaviyesi
42	Âşık Timur Zaviyesi
43	Kıllu Işık Zaviyesi
44	Kızıl Emeli Zaviyesi
45	Seydi İbrahim Zaviyesi
46	Sümbül Baba ve Âşık Baba Tekkesi
47	Ahi Süle Zaviyesi
48	Şahin Dede Zaviyesi
49	Gözlü Baba Zaviyesi
50	Balas Dede Zaviyesi
51	Okçu Baba Mezraası
52	Tatar Ocağı veyahut Peri Dede Türbesi
53	Şeyh İshak Zaviyesi
54	Olgamlu'da Bir Zaviye
55	Hamza Baba Asitanesi
56	Zaviye ve Tekkelere Emir
57	Yahya Zaviyesi
58	Yıldırım Bayazıt Zaviyesi

59 Kurdoğlu Şeyh İsmail Zaviyesi
60 Karlızade Süleyman Efendi Türbesi
61 Ahmed Dede Hanikahı
62 Kubadlar köyünde bir Zaviye
63 Sinan Dede Tekkesi
64 Yatağan Baba Türbesi
65 Basa بابا Zaviyesi
66 Saruhan Bey Zaviyesi
67 Şeyh İsa Zaviyesi
68 Notacı İlyas Zaviyesi
69 Âşık Yahya Zaviyesi
70 Manastır köyü yakınında Tekke

Kaynaklar

1 — Manisa Mahkeme-i Şer'iyye Sicilleri. Defter 1 - 50, Tarih: Hicri 955-1030
2 — Büyük Türk Lûgatı
3 — İlk Mutasavvifler
4 — Nefehat Tercümesi
5 — Evliya Çelebi Seyahatnamesi
6 — İbni Batuta Seyahatnamesi
7 — Tevarih-i Âl-i Selçuk- İbn-i Bibi M. Th. Houtsma Tab'ı
8 — Saruhanoğulları ve Eserlerine dair vesikalar
9 — Osmanlı Tarihi. Hammer Tercümesi
10 — Âşıkpaşazade Tarihi
11 — Osmanlı İmparptorluğunun Kuruluş Devrinde Toprak Meseleleri
12 — Manisa Tarihi
13 — Şekayik Tercümesi
14 — Osmanlı Müellifleri

İNDEKS

Önemli Özel İsimler

A

B

S

Ş

T

U

Ü

SON